

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik XVI.

1906.

Sešitek 5. in 6.

Suzana Gornjegrajska.

(Epizoda iz reformacijske dobe. Po listinah iz furlanskih arhivov spisal dr. Josip Gruden.)

Za zgodovino 16. stoletja leži še ogromno, neizcrpano gradivo v raznih furlanskih arhivih. Za svojega bivanja v Vidmu ob letošnjih počitnicah sem pregledal zlasti tamošnji nadškofijski in kapiteljski arhiv, pa nadškofijsko knjižnico. Že površni pregled mi je odkril celo vrsto velevažnih zgodovinskih spomenikov, ki jih hočem objaviti in raztolmačiti na teh listih. Za danes le malo epizodo iz reformacijske dobe, ki se tiče mekinske opatinje Suzane.

Listine nadškofijskega arhiva, ki poročajo o tej glasoviti samostanski prednici, tvorijo cel zveženj (Chiese a parte imperii. Vol. I. fasciculus: Minchindorf.) in se nanašajo zlasti na kanonični proces, ki ga je proti njej naperil akvilejski patriarh Janez Grimani (vladal 1546—1593) (Acta processus contra Susannam Oberburgerin). Posebno zanimiva sta priložena dva zvezka deloma pisanih, deloma tiskanih lutrovskih brošuric in pesmij, ki jih je patriarh Frančišek Barbaro zaplenil v njeni sobi (2 fasc. z naslovom: libri colligati et inventi in thalamo sororis Susanae. Minckendorf 15. Oct. 1593). Iz teh virov dobimo jasno podobo o vseh dogodkih, ki so tedaj vznemirjali mekinski samostan in slednjič povzročili, da je bila opatinja Suzana od svoje oblasti odstavljena.

O prejšnjem življenju opatinje iz listin ne moremo mnogo posneti. Doma je bila iz Gornjega Grada, ker se dosledno

imenuje Susana »Oberburgerin«. A njen pravi priimek je bil »Vantuzza« ali »Vantuzzi«, ker se je na neki brošurici z nemškimi (gotskimi) črkami lastnoročno podpisala: „*Sufana Vantuzen*“. Ime bi pričalo o italijanskem pokoljenju, ki se kaže tudi v imenih nekaterih drugih tedanjih mekinskih redovnic (Livia Riccia, Laura Cornesina i. t. d. Acta proc.). Po materi je bila v rodu z grofi Gallenbergi, ki so imeli patronstvo nad mekinskim samostanom. Ta rodbinska zveza jo je menda privedla v red mekinskih klaris in dvignila do časti opatinje. Saj je znano, da so služili takrat samostani pogosto za preskrbovališča plemiških hčerâ. A prav ta zveza je povzročila tudi njen padec.

Za opatinjo je bila izvoljena l. 1583., ker akti poročajo, da je vodila samostan devet let. Okoli l. 1590. pa so pričele dohajati na patriarha tožbe o mekinski prednici, češ, »da zapravlja samostansko premoženje, da ž njim podpira svoje lutrovske sorodnike, da vabi heretike v samostan« i. t. d. Zdi se, da je ovadbo napravil tedanji arhidijakon Polidor pl. Montagnana, kateri je pozneje še večkrat imel opraviti s to afero. Duhovska oblast izprva ni strogo postopala proti Suzani, temuč je s posredovanjem arhidijakona Polidorja le zahtevala, da se odpove vodstvu samostana. Morda je grožnja s preiskavo toliko vplivala na opatinjo, da je v roke Polidorja pl. Montagnana in vpricho dveh lutrovskih sorodnic »zaradi starosti« resignirala na svoje dostojanstvo ¹⁾.

Zgodilo se je to l. 1591. ali pa v začetku naslednjega leta. Toda vpliv sorodnikov jo je kmalu tako premenil, da ni hotela o resignaciji nič slišati in je sploh tajila to dejstvo. Samostansko gospodarstvo pa je šlo v starem tiru naprej. Zdaj je patriarh strožje nastopil in vzkazal proti njej vpeljati preiskavo.

Iz zapisnika o tej preiskavi in iz poznejšega poročila patriarha Frančiška Barbara posnemamo, da povod ni dalo toliko osebno mišljenje mekinske opatinje, kolikor bojazen, da se Gallenbergi z njeno pomočjo samostana popolnoma ne polaste.

¹⁾ Acta processus. Izpoved neveljskega vikarja Avgušтина Tomadiča.

Patriarh opisuje položaj s sledečimi besedami: »Neki heretik, mogočni in plemeniti Gallenberg, si je pod pretvezo, da je potomec ustanoviteljev tega samostana, lastil zaščitništvo (advokacijo) in lastninsko pravico v tem kraju in se je v sporazumu z opatinjo svojo sorodnico polastil vsega samostanskega premoženja²⁾. Bila je torej nevarnost, da mekinski samostan zadene sekularizacija, kakor je zadela v tistih časih premnogo drugih samostanov in škofij.

Patriarh je imenoval za komisarja pri tej preiskavi stiškega opata Lovrenca Rainerja³⁾, ki je pričel svoje delo 14. novembra l. 1592. v samostanskem posloju. Zasljučeval je samostanske duhovnike in redovnice. Javni tožitelj (fiscalis patriarchalis) je bil Thomas a Porta. Naj sledi tukaj nekaj izpovedij!

Šimen Ungar, kapelan kamniški in izpovednik mekinski, poroča, da je v samostanu 50 redovnic, ki so že storile obljubo (»*professae*«), in ena novicinja. Vse žive krščansko. Opatinja občuje z luterani in jih vabi na obed.

Avguštin Tomadič, vikar neveljski: Opatinja je delila med svoje sorodnike samostansko premoženje. Enkrat se je bila že odpovedala svoji časti zaradi starosti pred arhidijakonom Polidorjem in vpričo dveh sorodnic, ki sta luteranki.

15. novembra. Lucija Ursulina, mekinska redovnica, izpove: Opatinja je vladala devet let. Samostansko premoženje upravlja Jakob de Golimberch, strasten luteran in hud nasprotnik cerkve. Nekdaj so bili Galenberžani zaščitniki mekinskega samostana. Odkar so postali heretiki, pa se hočejo le polastiti samostanskega premoženja. Opatinja jim je naklonjena, sicer se je pa še držala krščanskih navad in je trikrat na leto šla k izpovedi.

Slično izpovedo druge redovnice (Gertrudis Radouzhin, Elisabetha Brachisin, Livia Riccia de Gorizia, Laura Cornesina

---

²⁾ Visita di Monsign. Francesco Barbaro, patriarča d' Aquilea, fata nella Stiria, Carintia e Carniola. (Rokopis nadškof. arhiva v Vidmu).

³⁾ Lovrenc Rainer je bil stiški opat od l. 1580. do 1603 in se je odlikoval po svoji odločnosti nasproti lutrovcem. (Milkovicz, die Klöster in Krain, str. 74 sl.)

de Gradisca i dr.) Novega v njih izjavah ni najti. Ena je sporočila, da je opatinja večkrat sama prepisovala lutrovske knjige. — Vse to je slednjič potrdil tudi Gašper Freydenschuss, ki je bil istotako zaslišan.

Na podlagi te preiskave je izrekel akvilejski patriarh svojo razsodbo. Pismo je naslovljeno na arhidijakona Polidorja pl. Montagnano. (»Datum Venetiis apud S. Mariam Formosam, mense decembris 1592«). Patriarh je Suzano Oberburgerin odstavil od dostojanstva prijorke in ukazal, naj se nova prijorka ne voli. Za upraviteljico mekinskega samostana je postavil sestro Katarino, redovnico sv. Klare v Škofji Loki, in arhidijakonu ukazal, naj jo vpelje. Mekinske redovnice jo morajo sprejeti in ji biti pokorne, sicer jih zadene kazen izobčenja.

Polidor je izvršil patriarhov odlok še le spomladi l. 1593. Sam poroča o tem (Datum Minkendorf 22. Apr. 1593.):

»Dne 22. aprila zjutraj sem se podal v Mekine z Ludovikom Kamilom Suardo, vicedomom kranjskim⁴⁾. Sklicala sva konvent in zahtevala, da Suzana prizna resignacijo, katero je bila storila. Ko ni prigovarjanje nič pomagalo, se jč razsodba prečitala v kapeli pred sv. Rešnjim Telesom. Suzana se je ustavljala, izgovarjala se je, da je že svoje poslance v tej zadevi poslala k patriarhu, in je vpila, »da raje glavo da, kot, da se podvrže«. Nato je bila izobčena. Zaprla sva jo v celico in prepovedala drugim redovnicam ž njo občevati. Ker bi škodovalo, če bi se opatinja vzela iz drugega samostana, je bila takoj izvoljena Jedert Radovič, ki je postarna, resna in že 29 let v samostanu (»Gertrud Radouzhin, virgo proveceta, gravis, vicesimum nonum annum in habitu«). Toda Suzana se je še vedno ustavljala, vpila in napravljala sitnosti. Da bi ne povzročila še večjih homatij, sem jo ukazal spraviti na voz in odpeljati v drug

---

⁴⁾ Valvasor poroča (XI. kn. str. 81.), da je bil Suarda vicedom na Kranjskem od l. 1591. do 1597. in dostavlja iz nekega gornjegrajskega rokopisa: Ludovicus Camillus Suarda, vicedominus in Carniola ad visitationem patriarchalem commissarius cum Sebastiano Samuien, decano Labacensi, ab archiduce designatur, anno 1591.

samostan. Izjavila je, da hoče odslej med svetom živeti. Prosim, da se nova prednica potrdi in imenuje za nunskega izpovednika o. Andrej Malopieri, kapucin.«

O daljni usodi Suzane Gornjegrajske izvemo iz vizitacijskega poročila patriarha Frančiška Barbara, ki je l. 1593. sledil Janezu Grimaniju na akvilejski stolici, in še tisto leto, meseca oktobra, prišel v Mekine pregledat tamošnje razmere⁵⁾. Papežu Klemenu VIII. poroča z dne 29. junija 1594: »Ob tolikem neredu si nisem mogel drugače pomagati, kakor da sem, ne glede na odpor, ki sem ga pričakoval, nenadoma odpravil opatinjo iz tega samostana in jo poslal drugam, odvzemši ji aktivno in pasivno volilno pravico in vse druge privilegije. Ukazal pa sem, da se ji daje hrana in obleka iz tega (mekinskega) samostana in se tudi poravnajo stroški za zidavo ene sobe, kjer je bila, kakor v novem zaporu vedno zastražena (facendogli soministrar il vito, ed il vestito del monastero e la spesa pel' edifizazione d' una stanza, dove come in nuovo carcere doveva lei esser sempre custodita)«. Tisti kraj, kamor so prepeljali Suzano, je bila po vsej priliki Škofja Loka. Tamkaj je bil namreč tudi samostan klaris, o katerih poroča patriarh »da so lepega življenja in da se samostanska disciplina z ozirom na druge kraje lahko imenuje vzorna«. A pravi tudi, »da so redovnice zelo revne in žive v silno siromašnih razmerah, katere pa prenašajo z veliko potrpežljivostjo«. Zaradi tega je umljivo, da patriarh ni hotel obremeniti revnega samostana, temuč je odredil, da nosi stroške za preskrbljevanje odstavljenih opatinje bogatejši mekinski samostan. Iz vsega poročila je videti, da je bilo ravnanje s Suzano dostojno, čeprav njeno bivanje v Škofji Loki ni bilo prostovoljno. Duhovska oblast ni zahtevala nič

⁵⁾ Tu podajem besedilo natančno po furlanskem rokopisu. Prepis tega poročila hrani tudi ljubljanski muzej, kamor je došel iz arhiva Della Bona v Gorici. (Acta Goritiensia et Foroiuliensia.) Dimitz (Geschichte Krains III. str. 323 sl.) je objavil le površen izvleček; tudi prevod v »Blätter aus Krain« (1864. str. 167 sl.) je pomanjkljiv in na nekaterih mestih celo napačen.

drugega, kot njeno odpoved. Ker se je tej brezmiselno in nasilno ustavljala, je še le nastopila kazen v obliki zapora v škofjeloškem samostanu. Zaželeni prostosti, iti zopet med svet, ji niso dali, ker se ni strinjalo s tedanjimi nazori o svetosti redovnih obljub.

Z odpravo opatinje Suzane pa se mir še ni povrnil v mekinski samostan. O razmerah, ki so po njenem odhodu ondi vladale, poroča Frančišek Barbaro: »Novoizvoljeno prednico sem jaz potrdil. Vendar do mojega prihoda (14. oktobra istega leta) ni našla pokorščine v svetnih zadevah, katere si je še vedno z vso silo prisvajal pl. Gallenberg. Tudi strankarstvo med redovnicami je od dne do dne naraščalo, ker je odpuščena opatinja s posredovanjem imenovenega Gallenberga spravila na svojo stran nekatere mlajše nune, ki so se v nadi, da bodo mogle svobodnejše živeti, nje še vedno držale in se ustavljale novoizvoljeni in potrjeni prednici.«

Za bivanja patriarha so se nasprotstva ublažila in tudi uprava samostanskega premoženja je bila lutrovskemu plemiču odvzeta. Poročilo pravi namreč dalje: »Gallenberg, ki je bil oropan pomoči odpuščene opatinje, zdaj ni imel več upanja, da izvrši, kar je nameraval, in je nehal nadlegovati samostan, čeprav je po moji vrnitvi v Italijo iznova začel pritiskati na uboge redovnice. Nisem opustil, da bi se ne skrbelo za njih obrambo po večjih in zanesljivih osebah.«

Takrat je patriarh zaplenil tudi zapuščino odstavljene prednice Suzane. »Ukazal sem napraviti inventar o vseh rečeh, ki so se našle v njeni sobi. Med njimi je bilo mnogo dragocenostij, kakor srebrnina in lepo pohištvo. Vse je bilo kot samostansko premoženje izročeno sedanji opatinji, in na ta način so se razmere v tem kraju zopet pomirile in uredile.«

Nas zanimata pred vsem že omenjena dva zvezka lutrovskih brošuric, ki jih je patriarh pri tej priliki zasegel v Suzanini sobi. Prvi zvezek obsega tiskane, drugi pa pisane brošure, in sicer večinoma pesmi. Vse so nemške, z malimi latinskimi dodatki. Slovenske knjige ali pesmi ni med njimi

nobene. Značilno je za tedanje lutrovsko propagando, da so navadno melodijam katoliških pesmij podlagali novo lutrovsko besedilo. Zlasti pesmi na čast svetnikov, Matere božje in romarske pesmi, ki novovercem niso ugajale, so »popravljali« na tak način.

Nekaj izgledov :

Brošurica v mali osmerki obsega: Sanct Jacobslied, christlich gebessert. — Ein ander Lied: Sanct Christoph, du viel heiliger Mann, christlich corrigiert. Getruckt zu Augsburg durch Hans Zimmerman. Čudno se zdi na prvi hip, da se nahaja v tej družbi tudi mična Marijina pesmica: Das Lied »Maria zart«. Prva kitica se glasi: Maria zart — von edler art — eine ros' ohn alle dornen. — Du hast aus macht — her widerbracht — das vorlang war verloren. — Maria rain — du bist allein — der sündler trost auf erden. (Getruckt durch Hans Zimmerman). Pravi protestant bi tega nikdar ne prepeval. Ali ne kaže ta pesmica, da je bilo Marijino češčenje preveč globoko vkoreninjeno v ljudstvu in ga tudi lutrovci niso mogli hipoma odpraviti? Na nekem listu pa že nahajamo lutrovski tekst k tej Marijini pesmi pod naslovom: »Ein schens christlich lied, das ganz leben unsers herrn Jesu christy geprisen im ton »maria zart«. — Druge tiskane pesmi so: Das Vaterunser kurz ausgelegt und gesangweise gebracht durch Doctor M. Luther (10 strani v mali osmerki). Ain schön gaistlich Lied vom Wort Gottes und dem Glauben. — Ain ander gaistlich Lied (na prvi strani je naslikan lutrovski predikant na prižnici. Podpis: Susana Vantuzen 4 str.). — Ain schön gaistlich Lied von dem reichen man; ein ander gaistlich Lied von den sieben Worten (na prvi strani naslikan bogatin v peklu in revni Lazar v Abrahmovem naročju). — Ain schön new gaistlich Lobgesang, ein ander Lied: »Kumpt her zu mir, spricht Gottes Sun. (5 str.) — Ain schön new gaistlich Mayenliedlein von dem gnadenreichen lieblichen Mayen Christum am Kreutz. Im ton: »so nahet der sommer, oder wie man das Frewlein aus Britania« singt. (8 str.) — Ain gaistlich Lied: Es ist ein Schafstal und

ein Hirt. — Es geht ein frischer Summer daher — wolt ihr hören die neue mår.

Pisanih pesmij je 7 pol v četverki; vsak zvezek obsega 16 strani. Brez dvoma imamo tu lastnoročne spise Suzanine, ker so redovnice pri preiskavi izpovedale, da je sama prepisovala lutrovske knjige. Vsebina je slična, kot v tiskani zbirki, pisava vseskozi gotska, začetne črke so modro ali rudeče barvane. Na prvi strani je beležka: »Quinterni scripturarum in Thalano sororis Susanae Oberburgerin inventi 17. Oct. 1595. Le prvo kitico denimo tu sem v pravopisu izvirnika:

»Alain zu dir Her Jesu cryst — mein hofnung stet auf erden — Ich wais, daß du mein Tröster bist — khain trost mag mir sunst werden«.

Slabo izpričevalo za prosvetljenost mekinske opatinje so priloženi listi z raznimi praznovernimi reki, čarovniškimi in kabalistiškimi znamenji, zagovori (Beschwörungsmeln) proti nevihti, boleznim, črvom i. t. d.

O Suzani Gornjegrajski ne najdemo pozneje nikakega poročila več. Gotovo je umrla v škofjeloškem samostanu. Disciplina med mekinskimi redovnicami pa je morala za njene vlade zelo trpeti, ker se tudi pod njeno naslednico Jedertjo Radovič mir in red še nista povrnili. Zopet nahajamo več listin o razporu med redovnicami in nasprotovanju zoper prednico. Vendar zadevajo pritožbe zgolj osebne zadeve. Sledovi lutrovstva so z opatinjo Suzano za vedno izginili iz mekinskega samostana.

Kranjsko-slovenski prevod Parhamerjevega katekizma iz sredine 18. stoletja.

Napisal dr. Fran Ilešič.

Gre nam tu za tiste katekizme, ki jih navaja Simoničeva »Bibliografija« I. str. 56—57 pod zaglavjem »Canisius Petrus«. Ako izločimo tam navedeni Čandikov Katekizem iz l. 1618. in Pohlinov iz l. 1768., smemo govoriti o prevodih Parhamer-

jevega nemškega katekizma, ki je izšel prvič l. 1750. in bil namenjen pred vsem »Bratovščini krščanskega nauka«. Ta bratovščina, ki se je po trudu dunajskega jezuita Parhamerja sredi 18. veka močno razširila po naših deželah, je dala Štajerski, Kranjski in Koroški, vsaki deželi poseben prevod Parhamerjevega katekizma, kakor se to razvidi iz moje tozadevne razprave v tekočem letu mariborskega »Časopisa za zgodovino in narodopisje«.

Tu hočem govoriti le o kranjsko-slovenskem prevodu. Simoničeva »Bibliografija« navaja samo njega četrto izdajo iz l. 1766. in peto iz l. 1770. (kakor Glaser, I. 175). Znani sta pa meni tudi prva izdaja iz l. 1760., koje en primerek se nahaja v ljubljanski muzejski knjižnici, eden pa v zagrebški vseučiliški knjižnici, in tretja izdaja iz l. 1762., ki je moja lastnina¹⁾.

Prva izdaja ima ta-le naslov (v zagrebškem primerku je naslovni list nekoliko strgan): CATECHISMUS, | Tu je | BUKVIZE | Tiga isprafhuvania is | pet shtukou Kerfhan- | skiga navuka | ZHASTITIGA PATERJA | PETRA CAN- | SIVSA | I. Tovarshstva JESUfoviga. | K' fhoganio vsih Go- | spudou | Faimashtrou, Duhounih oskerbni- | kou vuzhenikou: | tudi otrok, inu | starishou, bratou, inu sefter Bra- | toufhine Kerfhanskiga | navuka. | Skufi Perpufhenie teh Vikfhih. | V' Lublani | Se neidejo per Joann. Georg. | Heptnerio, Landt- | fhaft Budr. | 1760.

Naslov tretje izdaje se nebitveno razločuje od naslova prve izdaje; v njej je vsa beseda »Kerfhanskiga« (sc.: navuka) vzeta v prejšnjo vrsto in stoji beseda »navuka« sama v eni vrsti; nadalje ima tretja izdaja: »K' fhoganiu«, »Bratou, inu Sefter«, »naidejo«, »Heptnerio« in seveda pred besedami »Skusi perpufhenie« opazko: »Tretzeh v' druk dane inu pobulfhane«, pod imenom tiskarjevim pa letnico: 1762.

¹⁾ Seveda je kriva misel Oblakova (Ljublj. Zv. 1887, 692, po Oblaku Glaser I. 175), da bi ti v Ljubljani tiskani katekizmi bili poznejše izdaje l. 1762. v Celovcu tiskanega katekizma; prva izdaja onih katekizmov je marveč izšla tudi v Ljubljani, in to l. 1760.

Sodeč po letnicah, ki jih čitamo na naslovnem listu prve in tretje izdaje, (1760, 1762), moramo reči, da je druga, dosle neznana izdaja izšla l. 1761. in bi bil torej prevod doživel v treh letih vsako leto po eno izdajo; to je za ono dobo vsakako nekaj posebnega in svedoči, kako brzo in močno se je razširila po Kranjskem »Bratovščina krščanskega nauka«. O tej nagli širitvi bratovščine nam poroča predgovor Katekizma, kakor ga čitamo v tretji, četrti in peti izdaji²⁾: »Lansku lejtü 1760 je ta Bratoufhina na Dolenski ftrani Krainfke deshele, letos pak 1761. na Gorenfkim s' velikim vesseliam, toku dobru tih Duhounih pastirjou, koker tih desheufkih ludy tolkai rafti, inu gori jimati sazhela, de fo fe zeile Fare, inu Gmeine s' velikim aiffram, v' to Bratoufhino sapiffat puftile«.

V predgovoru prve izdaje ni nikake opombe o širitvi bratovščine po Kranjskem; umevno, zakaj prva izdaja je še le

²⁾ Oblak pravi v »Ljublj. Zv.« 1887, 692: »Tudi četrta izdaja, katero Marn (»Jezičnik« XVII 76) omenja, je 1776. l. v Ljubljani izšla«. Tu bi namesto 1776 moralo stati: 1766 in pa »Jezičnik« XXII. (ne XVII). — Popolneje je naslov te četrte izdaje navedel Lenček v »Mitth. des hist. Ver. f. Kr.« 1857 (ne 1858, kakor citira Glaser I. 174) na str. 90. V Simoničevi »Bibliografiji« manjkajo besede »tu je bukvize«. Na str. 59. istega letnika »Mitth.« (torej 1857) je med knjigami, ki jih je »Zgod. društvu« podaril imenovani Lenček, naveden tudi »Catechismus, tu je bukvize P. Canisiussa, zhetertizh u druk dane. V Ljubljani 1788. 8 (Ohne Titelblatt)«. Že Žvab je v »Ljublj. Zvonu« 1886, 434 izrekel sum, da je ta navedena »četrta« izdaja iz l. 1788. fikcija. Natančen naslov kake knjige se nahaja pač le na posebnem naslovnem listu, a baš naslovnega lista Lenčkov »Zgod. društvu« podarjeni primerki ni imel; odkod pa potem oni naslov, ki je naveden na str. 59. »Mitth.« iz l. 1857? Mislil sem si stvar tako: Lenček je imel dva primerka tega katekizma, a samo eden je imel naslovni list; po tem-le primerku je Lenček knjigo naznanil v »Mitth.« 1857, str. 90; drugi primerki, ki ni imel naslovnega lista, pa je podaril »Zgod. društvu« in ga po prvem primerku označil z naslovom, pri tem pa je nezgoda iz 1766 napravila letnico 1788. Ali je torej dotični katekizem med knjigami nekdanjega »Zgod. društva« in sicer iz Lenčkove knjižnice? Je, a ima popoln naslovni list (»Zhetertezli v' druk dane, inu pobulfhane« 1766)! Ali je morebiti Lenček pozneje zamenjal eksemplarja in »Zgod. društvu« rajši dal eksemplar z naslovnim listom?

otvorila pokret (in sicer, kakor je razvidno iz baš citiranih besed, pred vsem po Dolenskem). Pač pa je ona opomba morala biti že v predgovoru druge izdaje, ki jo stavim v leto 1761; tej izdaji bi se prilegali navedeni letnici »lansku lejt« = 1760 in »letos« = 1761. Ako pa nahajamo te časovne podatke tudi v tretji izdaji iz l. 1762., četrti iz l. 1766. in peti iz l. 1770., je to znak, da se je ves predgovor druge izdaje brezsmiselno neizpremenjen sprejemal v nove izdaje (pravopis je v malenkostih izpremenjen).

Po tem takem je v desetih letih (od 1760—1770) Parhamerjev katekizem doživel pet izdaj, vse izdaje s predgovorom.

Prva izdaja, l. 1760., druga izdaja l. 1761. (dosle neznana, a prva z opombo o širitvi Bratovščine po Kranjskem), tretja izdaja l. 1762., četrti izdaja l. 1766., peta izdaja l. 1770.

Takrat pa se je začelo centralistično in »politično« urejevanje šolstva in s tem je na mesto jezuitskih katekizmov stopil jožefinski »normalni« katekizem.

* * *

Baš takrat, ko je »Bratovščina krščanskega nauka« zmagovito osvajala in probujala duševno življenje naših dežel, je stopal na kulturno ledino našega naroda Marko Pohlin. Da bi temperamentni bosonožec ne bil posegel v ta pokret?

In v istini je Pohlin l. 1768. izdal: TA MALE | KATECHISMUS. | TU JE: | BUKUVZE | Tega sprashuvanja s' pet pogla- | vitneh shtukov kristianskega nauka, | VISOKU ZHASTITEGA | P. PETRA KANISIA, | S' Jefusovega tovarshstva, | K' shpoganju uffeh viffoku zha- | stiteh Gospudov Duhovneh Pasti- | riov, inu Uzhenikov, vezh dejl pak | favol starshev, inu Otrok, koker tudi | k' dobremu ufhitku Bratov, | inu Sester | Bratovshne Kristianskega nauka | na novezh pobulshane, | inu | Na pervolenje vikshe Gosposke | Na svitlu dane. | NA DUNEJU v' lejt 1768^a).

^a) Pod predgovorom podpisan: Vash ponifhne slufhabnek, inu Kraynek P. M.

Pod kratkim naslovom »Ta male Katechismus Petra Kanišiusa« navaja knjižico Pohlin sam v »Bibl. Carn.«, po njem Šafařík 117, Glaser I. 204 in Simoničeva »Bibliografija« v začetku tega spisa na imenovanem mestu. V »Bibl. Carn.« je imenovan tudi tiskar, namreč »Viennae apud Kalivoda«, ki v knjižici sami ni nikjer imenovan (nahaja se v ljublj. lic. knjižnici sub II C, 13105).

Naslov nalikuje zelo naslovu prej naštetih katekizmov; prav kakor ti-le je bil tudi Pohlinov katekizem med drugim namenjen »bratom in sestram Bratovščine krščanskega nauka«, v Pohlinovi knjižici je še posebe »Molitva k' S. Jannefu Franzhishku Regisu Spofn. S. tov. Jef., Patronu Xtianskega nauka«, in vendar je po svojem ustroju od njih različen, kakor je to konstatiral že Šafařík 117. Oni katekizmi imajo (kakor njim vzporedni štajerski in koroški) v začetku po priliki eno polo, obsegajoč mali katekizem, nato pa obširno razlago, razdeljeno v tri »šole«, ki tvorijo koncentrične kroge; Pohlinova knjižica pa ima 67 strani broječi katekizem in temu sledi po priliki enako obsežna katehitična razlaga brez delitve vsebine v koncentrične kroge. Oni katekizmi imajo vsi (kakor tudi koroški katekizem) uvod o širitvi bratovščine in proti koncu knjige njena pravila (ta so tudi v štaj. katekizmih). Pohlinov katekizem nima pravil bratovščine (zato pa poleg že omenjene molitve k sv. Ivanu Fr. Regisu še životopis sv. Mohorja in Fortunata) in čisto drug uvod.

Pohlinova knjiga ni bila tako rekoč oficijelna izdaja (prevod običajnega Parhamerjevega teksta), marveč nekako njegovo privatno podjetje.

V naslovu Pohlinovega katekizma stoji »na novezh pobulshane«; to je splošen izraz, vendar je jasno, da med 4. izdajo gori imenovanih katekizmov iz l. 1766. in med peto izdajo iz l. 1770. ne gre nobena druga več; izraz »na novič« se torej nanaša na neko drugo vrsto katekizma; na katero, to nam tolmači pač Pohlin sam v »Bibl. Carn.« sub Tschandik, kjer pravi o Čandikovem katekizmu iz l. 1618.: »Cuius cum

jam nullum exemplar amplius haberi potuisset, illud nova editione excudi fecit P. Marcus Viennae 1768. 12°. Pohlinov katekizem iz l. 1768. je torej nova izdaja starega Čandikovega Kanizija; koliko je Pohlin starega Kanizija izpremenil in morebiti Parhamerju prilagodil, nato mi ni mogoče odgovoriti, ker Čandika ne poznamo natančneje ⁴⁾.

Kaj je napotilo Pohlina, da je izdal posebno izdajo katekizma, ko je na Kranjskem tako izvrstno uspevala oficijelna Parhamerjeva izdaja?

V »Predgovoru« pravi Pohlin: Kader sem bil enkrat v' nemu kraju leto lepo, inu hvalle uredno navado narajmal, de so otroci per mizi, po jedi mogli tu branje, inu S. Evangelium za usakedan (koker čez lejtju pade) iz Evangelskeh bukuv glasnu doli brati, je tu mene toku močnu v' serce veselilu, inu tolkanj per meni zamoglu, de sem se per taiste priči naprejuzel, za starše taiste stare Bukuvze P. Petra Kanizia z' latinskega ⁵⁾ na kranjsku prestavet, s' katireh be oni znalli svoje otroke po kosilu, ali tudi pro večirji enukolku iz Kristianskega nauka

⁴⁾ Prvi del Parhamerjevega katekizma, kakor ga imamo v slov. prevodih, je Začetek malega katekizma, drugi del je Kratka razlaga malega katekizma »inu tih pet Poglavitnih Shtukou«, po tem takem Parhamerjev katekizem ni samo mali katekizem Kanizijev. Mali Kanizijev katekizem (»Kinder-Lehr-Büchel«) značijo začetne besede »Was Glaubens bist du?« (Zato v naših katekizmih: Kai sa ene Viere fi ti?) Srednji Kanizijev katekizem, ki se je rabil po latinskih šolah, značijo začetne besede »Quis dicendus est Christianus atque Catholicus«. Widenhoferjeva izdaja iz l. 1752. ima 147 strani. Veliki Kanizijev katekizem obsega v izdaji »Steyr. 1722« 262 + 319 strani. Parhamer se je v svoji priredbi držal najbrž takih katekizmov kakor je ta-le: »Kleiner Catechismus R. P. Petri Canisii Soc. J. Samt Einen Anhang, in welchem die christkatholische Glaubens- und Sittenlehre nach Ordnung der 5 Hauptstücke durch Fragen und Antworten aus göttlicher Schrift gründlich vorgetragen und erklärt wird. Grätz gedruckt bei denen Widmanstätterschen Erben 1736.« 8°, 160 str. Izpustil je Parhamer dokazila iz sv. pisma in razvrstil razlago (»Anhang«, razširitev Malega katekizma) v 3 koncentrične kroge. V bistvu torej to ni več Mali katekizem, marveč vzporeden Srednjemu Kaniziju.

⁵⁾ Jaz podčrtal. Fr. I.

izprašuvati. Čestu sem bil že tudi toku srečen, de se je meni en dobrutnek ponudel, ter mene prosil za svoje dnarje utisnit pustiti, inu med ludy dati, kar jest tudi rad sturim.

Per mejstah se zna tu lohka usakdan, inu na kmeteh saj usako nedelo, inu praznek zgoditi.*

Tisti lepi zgled čitajočih otrok je Pohlin najbrž videl na Dunaju; ali so tudi tisti »dobrotniki« bili kaki pobožni bogatci dunajski?

Ko se je v Notranji Avstriji razmahal pokret Bratovščine kršč. nauka, Pohlina sigurno ni bilo v domovini; zakaj (nekako) 1755 je vstopil v dunajski samostan Mariabrunn. Ni mi pa znano, kako dolgo je ostal tam. »Po dovršenih bogoslovnih naukih je dobil službo redovnega propovednika v Ljubljani« (Glaser I. 192) — torej pač v prvih šestdesetih letih? Res je njegova »Abecedika« izšla 1765 v Ljubljani. Seveda to še nič ne pomeni za ustanovitev takratnega Pohlinovega bivališča; zakaj njegova slovnica je (l. 1768.) izšla tudi v Ljubljani, istotako njegova knjižica »Pet sveteh petkov« (1768) in njegov Kempenzar (l. 1769.), nadalje tega leta »Kratku popisovanje« in »Sveta misl«, in vendar je Pohlin takrat brezdvomno živel na Dunaju; saj se v naslovu slovnice imenuje »Professor Priester bey St. Joseph auf den Landstrassen«, in v naslovu Kempenzarja redovnika »teh bosseh Augushtinarjov (szer Diskalceatov imenuvaneh) per Zirqui S. Jofhefa na velikeh zefтах.«⁶⁾

⁶⁾ V »Bibl. Carn.« sub »Castellez« je navedena knjižica »Mesz Boshje lubesne recusum est Lab. typ. Egerianis 1768, in 12«. V »Mitth. des hist. V. f. Kr.« 1857, 90 je nekoliko obširneje naveden naslov, ves naslov, a pomanjkljiv je v Glaserju I. 158 in po Glaserju v Simoničevi »Bibliografiji« str. 196 (knjižica se nahaja v ljublj. lic. knjižn.: »... visha te lubesni Boga ... beneficiata s. roshenkranza ... Raab, Landftfkimo Bukueveszo ...«). Pohlin sam tega ponatiska iz Kastelca ne pripisuje sebi, pač pa Meusel »Das gelehrte Deutschl.« III. (1784) in domnevaje Glaser. Prof. Petrovskij (Žurnal min. narodnago prosvetščenja, Nova serija, odd. 2. (1906, št. 1) je po »Zborn. Mat. Slov.« 1904, 15 besedo »Mesz« transkribiral z »Meč«, namesto z »Mesc«; to obliko je zakrivila »Bibl. Carn.« (namesto: Mesez).

Pa tudi, ako bi si mislili, da Pohlina po končanih študijah tja v sedemdeseta leta sploh ni bilo v Ljubljani, bi se nam težko zdelo verjetno, da bi na Dunaju nič ne bil zvedel o slovenskih prevodih Parhamerjevega katekizma ¹⁾).

Pohlin je pač povsod hodil — svoja pota.

Božja pot pri sv. Frančišku nad Planino v Beli Krajini.

Napisal Leopold Podlogar.

Planina (Stockendorf) je župnija semiške dekanije na Belokranjskem. Razteza se po onem skrajnem delu kočevskega gorovja, ki se v precejšnji strmini spušča s kočevskega sveta v črnomeljsko hribovje v okoliš vasij: Naklo, Rodine, Stražni Vrh. Pred dobrimi 200 leti je bil ta svet kaj malo obljuden; preraščen je bil z gostim bukovjem. Polagoma so se doseljevali Kočevjarji, ki so gozde potrebili (abstocken, odtod menda ime Stockendorf) in jih spremenili v planine (še sedaj pravijo Kočevjarji: gremo »in die Auen« t. j. na Planino). V Valvasorjevem času (1689) je stala na planinskem svetu izmed peterih sedanjih podružnic le ona sv. Antona v Kleču, šteta med črmošnjiške podružnice ¹⁾). Verjetno je, da smemo prištevati še cerkvi sv. Elije in sv. Katarine, kateri šteje Valvasor med

¹⁾ Zagonetne so mi te-le besede Pohlinovega predgovora (str. 7): »Napustite se pravovirni (flasti v' tergeh, inu mejstah) od krivoverskeh kmetov iz sšpotam pitat, katiri svoje she abotne, majhene otrozhizhe; punzheke, inu fantizhe, brati uzhée, de be se laglej nich krivo viro k' pogublenju svojeh dush nauzhili; inu vi be othli v' dobremu fanikerni ostati? sami sebi, inu vashem otrokam be nothli v' S. Raj pomagat?« Kaki krivoverski kmetje so to? Besede o kmetih mi je mogoče le s stališča mnogih onodobnih oblastev razumeti, ki so se bali pospeševati čitanje med ljudstvom, češ, da pri tem mogla trpeti prava vera. A kljub temu Pohlin očitno tržanom in meščanom priporoča, naj ne zaostajajo za kmeti!

¹⁾ Valv. VIII—835.

podružnice črnomeljske župnije²⁾. Planinski svet je spadal tedaj pod tri sedanje župnije: pod črmošnjiško, črnomeljsko in koprivniško. V dušnopastirskem oziru so bili todi ljudje vsekako precej zapuščeni. Šele l. 1771. se jim je odpomoglo s tem, da se je ustanovila na Planini lokalna kapelanija, ki je spadala pod župnijo Črmošnjice³⁾. Spadala je od početka pod kočevski dekanat, l. 1833. je prišla pod dekanat metliški. Planinci so pa imeli duhovnika že prej, v Valvasorjevem času še ne, pač na kmalu za njim. V dokaz to-le: V župnijskem arhivu na Planini se hrani listina, ki nam pove, da se je mudil pod papežem Benediktom XIV. v Rimu Adam Tebaldi »sacerdos curatus ad S. Franciscum Xaverium in monte Pacifico«. Predno je zapustil Rim, je vložil še prošnjo »pro gratia Altaris Privilegiati personalis«. Rešitev prošnje je datirana z dne 23. aprila 1746. Zunanja stran prošnje nosi poleg rešitve še besedilo: Sanctissimo Domino Nostro Benedicto XIV Pontifici Maximo pro Gratia Altaris Privilegiati personalis. Vsebina prošnji je sledeča: Sanctissime Pater. Adamus Tebaldi sacerdos curatus ad Sanctum Franciscum Xaverium in monte Pacifico nunc dicto Dioecesis Aquileiensis a Parte Imperij in carniolia inferiori Romae praesens, ac brevi discessurus supplicat humillime Vestrae Sanctitati, ut dignetur benigne sibi concedere Altare Personale Privilegiatum. Quam Deus etc. Župnijski arhiv hrani dva stara klišeja. Manjši klišej ima dve podobi. Zgornja nam kaže sv. Frančiška Ksaverija umirajočega. Spodnja pa nam kaže dva najvišja vrhunca nad cerkvijo sv. Elije. Na prvem stoji cerkvena s pokopališčem, sredi drugega pa moli iz jame zmajeva glava. Iz žrela se mu izvijajo gosti oblaki, ki se zbirajo vrh hriba, iz oblakov se vsipljejo goste strele. Pod podobo se beró besede: Prava podoba čudodelne podobe sv. Frančiška Ksaverija na Friedensbergu, v župniji Črmošnjice na Dolenjskem. Čudodelna se imenuje podoba, ker so baje ponehale večkrat ponavljajoče se vremenske nezgode, odkar so imeli ondi varuha

²⁾ Catol. Cleri 1869, pag. 149.

³⁾ Valvasor VIII — 818.

sv. Frančiška. Večji klišej ima tudi dve podobi. Spodnja je pomanjšana podoba prvega klišeja, druga, zgornja podoba, nam kaže lavretansko Mater božjo. Okrog obeh podob se vrste

male podobice, na katerih koj spoznamo lavretanske litanije z zadnjo invokacijo »Kraljica vseh svetnikov«. Čemu sta se rabila oba klišeja? Tiskali so ž njima podobice, ki so se delile

oz. prodajale božjepotnikom pri sv. Frančišku nad Planino. Sv. Frančišek Ks. na »Mirnem Vrhu« je bila sloveča božja pot. Kdaj se je začela, ni znano. Ljudska domišljija si je pomagla s tem, da je dognala, kako se je začela. V neki votlini na gori je bival zločest zmaj. Vsako leto, ko je dozorelo žito in zorela vinska trta, je napuhal zmaj iz jame hudournih oblakov. Zbrali so se nad goro, kjer stoji sedaj cerkev, počasi so se valili čez Belokrajino doli na Hrvaško. Med potom se je vsipala iz njih debela toča, ki je zdrobila vse poljske pridelke in vinske gorice. Nekoč je sedem let zaporedoma toča vse pobila. Tedaj so Belokranjci in Hrvatje sezidali nad eno teh votlin cerkev v čast sv. Frančišku. Ravno nad jamo je stal veliki altar. Votiine žrelo je bilo pod menzo velikega altarja. Ker so ljudje vedno nosili kamenje in se hoteli osebno prepričati o njeni globokosti, so pri tem onesnažili altar. Vsled tega je dal svoj čas planinski župnik to odprtino zazidati. Na altarju je stala čudodelna podoba sv. Frančiška. Od tistega časa je zavladal mir, zločesto vreme je ponehalo. Gora se je vsled tega začela nazivati »Gora miru — Friedensberg«. Iz cele Bele Krajine in iz sosednje Hrvaške so ljudje romali, zlasti poletni čas, priporočat se sv. Frančišku, naj odvrča zločesto vreme. Ljudstvo se spominja še velikanskih shodov pri tej cerkvi. Bila je, sedaj precej zapuščena cerkev svoj čas v najlepšem stanu. Božjepotniki so posebno veliko darovali ob shodih, vsako leto na jesen pa je šlo nekaj mož po Beli Krajini in Hrvaškem na biro za božjepotno cerkev. Na ta način sta se vzdržavala cerkev in njen duhovnik. Ko so začeli delati ovire, se je bira sčasoma opustila, zanimanje za božjo pot se je polagoma poleglo in danes je ni več. Ljudje dajo vendar vsako leto tu brati takozvane poljske, žitne in vinske sv. maše.

Iz povedanega sledi, da so Planinci imeli duhovnika pred l. 1771., t. j. pred ustanovitvijo lokalije na Planini. Od kdaj je duhoven bival tu, se ne ve. Imel je na spodnji strani cerkve stanovanje, njegove razvaline se še vidijo. Pred 30. leti so vrgli streho raz propadajoče poslopje. Ko se je ustanovila lokalija,

je lokalist oskrboval božjepotno cerkev. Duhovniki so oskrbeli božjepotnikom za spominke, podobe. Odtiskavale so se podobe z navedenih klišejev. Od nekdanj sloveče božje poti se je ohranil samo ta spomin. S prvega bakroreza smo posneli podobo, ki je na strani 137.

Slovenski akti iz mestnega arhiva ljubljanskega. (Francoska doba.)

Objavlja A. Aškerc.

N A S N A N J E ¹⁾.

Vezh ljudi je, ki fe branio bankouze v' kupzhii jemati; sa to je Excellenz Gospod General Intendant sapovédal osnàniti, de fe nobeden ne sme braniti bankovzov, ker fo nafh domazh namestni dnar, ampak vfaki zhlovek jih more po njih zeli vrednosti namest gotoviga dnarja prejeti; svunaj ako bi njih zifra bila zlo fকাশéna, al ako bi bankovez bil na kofze rastergan.

To povelje vifokiga General Intendanta osnànimo vfim s' tim perftavkom, de kdor bo timu nepokoren, bode bres milofsti ojftróft nafhjih poftav obzhutil.

Lublana 29. Listagnoja 1809.

Od timzhafniga poglavarftva.

Franz Xaveri Baron Lichtenberg, President.

D V O R N I ²⁾

**General-Intendant
od Illirskéh Deshel,**

Komandar častne legione, inu imeniten Gospod od ordna shelesne Krone V' opominvanju, de Postave teh Illirskéh Deshel,

¹⁾ Fasc. 12, akt 201. — Glej »Izv. Muzej. društva« letnik XIV. (1904).

²⁾ Fasc. 12, akt 202.

katere skus ta nou narjen mir na Dunaj nashmu sdajnimu franzoskimu Zesarju sa odstoplene bile, sa savol tega velikiga Kursu, inu papirskiga denarja dragina, Kupzuvauzam pa velk dobiček pernesli. Kupčije, Shivesh, Blagu, Lohn, inu druge plačila, katere sdej po tem velikimu Kursu sa mogli oprauleni biti, je ta papirski denar seboj pernesu.

General Intendant so sapovedal inu sapoudo :

1. De od perviga perhodniga mesza Grudna Banko-Zedelzi per useh Kassah sa Kontribuzion al druge plačila le po svoje vrednosti smeja uset biti.

2. Ta do perviga Grudna doushna Kontribuzion sna v Oesterreiharskeh denarjah odraitana biti, kar je pa pod dva Goldinarja, more v kufu, tu je, v Scheidemünz, plačan biti, pa ne v kreizerjah, kateri v vrednosti Bankozedelzam glih dershan hodo.

3. Ta prvi inu drugi Artikel je sa Standmane, al druge naprej postaulene, koker sa Kassirje zhešarskeh Greshin, tud sa Gospode tega nemshkiga Ordna al Komende, perloshen, k plazhilo sa Stante, Zhimshe, doushne Pisma, inu druge pred tim zhasu teh dolpostaulenih Bankozedelzou sturjened, al glih v tim zhasu narjenih kontraktu al pismah, bodo po teh postaulenih postavah useti, sa naprej bo pa, kar plačila sa te rezhi amtishe she spet enu novu povelje ven danu.

4. Sa ta mesez Grudna, je urednost enga Bankozedelza na en firtelz svoje prave urednosti dolpostaulen, sa perhoden mesez pa bo posnej na snane danu.

5. Shazmaster teh Illirskih Deshel, General-Einnehmar, drugi Einnehmarji, inu Kassirji per vseh Kassah imajo svoje Reitenske bukve ta 30 dan tega mesza Listagnoja s'kleniti, s'kasati, inu podpisat pustiti, ta 31 dan Grudna pa, inu sa naprej uselej konz mesza taiste Bukve od teh Gospodou Intendantou, Kreishauptmanih, Verwaltarjih, al usake druge Gosposke, kir se ti Kassirji snajdejo, podpisat.

6. Lotterija, bo posehnav po zeli vrednosti Bankozedelze notjemala, ina ven plazhuala.

7. Tarifa sa Pisma inu Koine bo tud posehnav na glih to visho plazhana, koker je do sdej bilu, Tarifa sa Tabak pa bo prestavlena, inu v enih dneh na snajne dana.

8. Ta videozhi Povelje bo v franzoski, laski, nemski, inu krainski Sprah utisneno, inu na teh navadneh Krajih nabit.

9. Ti Gospod Intendanti, Kreishauptmani, Rihtarji, Gosposke, Verwaltarji, inu usi drugi poglavitni bodo ta povelje, kar jeh amtizhe, osnanili, inu njem na roke shel, ta povelje popolnema osnaniti.

Danu v Pallastu tega General-Intendanta.

Lublana 29 dan Listagnoja 1809.

Dauchy.

O Z N A N I L O

cesarskiga kraleviga Poglavarstva na Krainskim inu Goriškim ^{a)}.

Cesarski Patent od 14. Kimovca lanskiga lejta je med drugimi oznanil k' šestimu »de čas, kdaj bodo začeli bankovce na cesarske grajšine inu lastine na Kapital jemat kakšine bodo biti mogle posodila, ktiro podobo bodo imeli obligacioni inu popisi cesarskih za poroka postavljenih lastin; de to vse bo v' posebnim oznanilam povsot oznanjeno«.

De bodo te besede dopolnene, oznanimo po dvornimu sklepu od 22. svičana tiga lejta inu rečemo:

1.) Šest tednov po timu oznanilu bodo začeli posodila na cesarske grajšine jemat; jemale pa bodo ne samo cesarske Kasse v 'Lublani inu Gorici, ampak tudi druge gosposke za to namenjene, ktire so te:

Grad v' Postojni,
Blejski Grad, inu
Grad v' Kostajnovci.

^{a)} Fasc. 12, akt 204.

2.) Imena tistih grajšin inu cesarskih lastin, na ktire bodo bankovci na posvodo vzeti, so tukei zadej na koncu tiga oznanila pod čerko *A.* zapisane.

3.) Za vsako posodilo bodo posvojavcu za timčasi pismo dali, de je za res posodil. To pismo bo tam prejél, ker je bankovce posodil, inu vsaj čez dva mesca bo dobil na mest tiga pisma drugo stanovitno dolžno pismo. Podobe časniga inu stanovitniga posodivniga pisma so na koncu tiga oznanila perstavlene, pod čerkami *B.* inu *C.*

Spod sto goldinarjov ne bode nič vzetiga, kar je pa več, more po petdeset al po sto biti; postavim sto in petdeset, dva sto, dva sto in petdeset, inu tako dalje.

4.) Tukej spred smo rekli, da bodo dolžne pisma dane posvojavcam po podobi, kakor je zad pod čerko *C.* perstavlena. Te pisma bo podpisal deželni Poglavar, inu cesarskih grajšin Administrator, al pa jih bodo podpisali njih namestniki; pečatene bodo s' deželnim pečatom, tudi bo dolg po pravicah intabuliran. Te Dolžne pisma bodo posvojavci prejeli, inu une perve timčasne pisma, ktire smo zgor imenvali proti tim nazaj dali. Za intabuliranje ne bo nič plačat.

5.) Oblubljeni činž po pet od sto bode za tavžent inu več Kapitala vsakiga pol lejta plačovan; za manjši Kapitale pa spod tavžent bo li enkrat v' lejtju vkup dajan. Ti činži bodo tekli per ces. kral. deželni Kassi v' Lublani.

Ako bi vuner komu silno ležeče bilo prejemati činž per kakšni bol bližni velki cesarski Kassi; kdor to želi, more pisano prošno podati deželnimu Poglavarju, ta bo prošno dovolil, če je li mogoče.

Kvitunge za potegnjeni činž morejo spisane biti po tuki zad perstavleni podobi pod čerko *D.*; tako de imenujejo na posvodo dani Kapital; cesarsko grajšino ali lastino, na ktiro je dolg intabuliran; dan, kdaj je kdo posodil, inu kdaj mu činž doteče; inu Numero dolžniga pisma.

De pa ne Cesar ne posvojaviz, ne bode golfan, bo za činže potegnit dvoja pot odperta; to je, al bo mogla Kvitunga

podpisat inu poterdit gospojska, pod ktiro posvojavic prebiva; al pa če ni Kvitunga tako podpisana inu poterjena, more, posvojavic zraven Kvitunge tudi seboj pernesti inu pokazati pravo dolžno pismo, na ktirga zadno stran bodo v Kassi vselej zapisali, de je činž ta inu ta dan gotovo plačan bil.

Kvitunge za činž, inu gospojskini podpisi niso štemplu podverženi, temoč svetli Cesar dopusti, jih pisat na ne stemplan papir.

6.) Kader kdo v' svojo last dobi dolžno pismo, al ga je poerbal al scer po pravici dobil; more ta novi pismovi lastnik to pismo per Landtaflu ali deželni tabli, ker je tabulirano, na svoje ime inu v' svojo last prepisat pernest; potle pa to na se prepisano pismo tudi k' deželni Kassi nesti, de ga tudi ta Kassa nanj prepíše. Prepušenja ali Cessioni takih dolžnih pism, kader jih k'do drugim v' last prepusti, morejo tudi al per lastni gospojski tistiga, kdor pismo drugim da, al scer na vere vredni inu pravi poti podpisane inu poterjene biti.

Dolžne pisma med njih več razdeliti al razkosati ni dopušeno, ker posvojavic lahko svoj Kapital, če hoče, odpove inu nazaj vzame, če denarja potrebuje.

7.) Kader kdo svoj Kapital nazaj dobit hoče, naj po § 2 zgor imenvaniga patenta svojo odpoved piše inu šest mescov poprej deželnim poglavarstvu da; inu kader čez pol lejta po Kapital pride, naj pernese dolžno pismo nazaj, na ktirga zadno stran je Kvitungo zapisal, de je Kapital gotovo nazaj prejel.

8.) Ker je pa cesarskih grajšin inu lastin silno dosti, na ktire jemlemo na posvodo, inu ker bi preveč časa treba bilo, ako bi vrednost vsake posebej po navadni sodni poti šacovali, inu prerajtali, kolko čistih perhodkov znese v' Kapitalu po pet od sto, za torej bodeta li dva dela njih vrednosti zastavljena inu na nje na posvodo vzeto, tretji del pa ne bode s' dolgam obložen.

9.) Tudi vživajo te dolžne pisma vse tiste pravice, ktire imajo drugi očiti cesarski obligacioni: de znajo zaperte bit, kader jih je kdo zgubil; de ne smejo pačene inu podtaknene

bit, inu tako dalje, kakor pravice od cesarskih pism govore: Posebno pa je tim dolžnim pismam dovoleno, de vse tožbe inu pravde, ktire bi te pisma zadele, bodo samo per deželni gospodnji Pravici, to je, per Landrechtu, inu niker drugej zaslišane, inu sojene.

V' Lublani 4. Svičana 1809.

Bernard Baron Rossetti deželni Poglavar.

Aloys od inu v' Kanal, na
Ehrenberg.

Čerka A.

POPIS

Cesarskih grajšin inu lastin na Krajskim
inu Goriškim.

Krassia	Grajšine inu Lastine
Lublanska	Loka, to je, Loške lastine. Fužine, grajšina. Loka, to je, Loška graj. Vesalo. Mekine. Bled ali Blejska grajš. Jezero Blejsko.
Postojniska	Bistra grajšina. Loka per Cirknici Duin, last.
Novameška	Kostanjovca, grajšina. Pletrie Čreteš Rupertchof Sitična Bajnof
Goriška	Tominski urbar. Beneficium Gullini v Podgori, lastine. Svete Ane Kapella v Ceronu, urbar. Sukanske fare lastine. Dornberg, last.

Podoba B.

Nra.

Timčasno pismo.

Timčasno pismo.

Za goldinarjov, ktire je N. N. na posvodo na cesarsko lastino N. N. v Krainski deželi per Kassi N. dan mesca naložil.

(pečat)

N. N. Cesarski Služabniki.

Čez dva mesca od današniga dneva naj posvojavic k ti Kassi spet pride, de bo namest tiga časniga drugo stanovitno dolžno pismo dobil.

Podoba C.

DOLŽNO PISMO.

Za to je goldinarjov, ktire je N. N. na zastavleno cesarsko lastino N. N. na Kranjskim, v Krassii N. N. po v patentu štirinajstiga Kimovca 1808. odpertimu na posvodo jemanju proti v njemu oblubljenim pravicam per gospojski N. N. dan mesca gotovo naložil.

Lastniku tiga pisma, njega erbam inu naslednikam, inu v last prejemavcam je s tim pismam perterjeno :

Pervo: de Kapital tih goldinarjov bo po pet od sto vsakiga pol celiga lejta per ti deželni Kassi činža vlekel, al pa, de bode Kapital brez zaderšbe nazaj plačan, ako ga šest mescov popred odpove inu imet hoče; cesarska oblast pa ga ne bode pred deset lejtmu odpovedala.

Drugo: de ta zastavo dana cesarska lastina nezamore drugači prodana biti, kakor li s na njo tabuliranmi dolgmi; tudi bode to dolžno pismo per kupovanju drugih cesarskih lastin na mest plačve za gotove dnarje velalo inu za dobro vzeto. Za pričo je to dolžno pismo, ktiro je po oznanilu od

dneva mesca lejta nalaš za to pooblasten podpisal, inu
s cesarskim kralevim deželnim pečatom napečatil.

V Lublani, dan mesca 18

(L. S.)

N. N.
deželni Poglavar.

N. N.
cesarskih lastin Administrator.

To dolžno pismo je per ces. kral. deželni tabli v bukve
očitih pism na stran od besede do besede prepisano, inu
kakor pravo tabuliranje v velke dolžne bukve per gosposki N. N.
na stran inu na (prvo, drugo, tretjo) stopno prav prestavleno.

N. N.
ces. kral. deželne table Registrator.

V Lublani 18

Nro.
dolžniga
pisma.

Podoba D.

KVITUNGA.

Za goldinarjov Krajcerjov, ktire je zdol podpisan iz
ces. kral. lublanske deželne Kasse, kakor od svojga na cesarsko
lastino N. N. na Krajnskim po besedah dolžniga pisma pod
Nro. od dneva naloženiga posvodila s
goldinarji, od do natečeniga činža
gotovo prejel.

dan mesca 18

N. N.

Iz dnevnika Blaža Blaznika.

Priobčuje Ivan Vrhovnik.

Med zgodovinskimi viri ne stoje v zadnji vrsti dnevniki
odličnih mož. Dasi bolj ali manj pristranski, pojasnjujejo marsikaj,
kar bi nam sicer temno ostalo v raznih dobah. Slovenci dosedaj

še nismo dosti vpoštevali teh virov. Pičlemu številu objavljenih dnevnikov naj se pridružijo v nastopnih listih izpiski iz dnevnika pokojnega nakelskega župnika Blaža Blaznika. Blaznik je bil ljubitelj domače zgodovine. Marljivo je nabiral listine in podatke za zgodovino nakelske župnije, kateri je načeloval dolgih štirideset let. Ostavil je tehtovit rokopis: »Sammlung der Materialien zur Errichtung einer Pfarrgeschichte«, hranjen v nakelskem župnem arhivu in porabljen leta 1885. v spisu: »Zgodovina Nakelske, Dupljanske in Goriške fare«. Blaznik je nabral poleg omenjene dragocene zbirke tudi še mnogo gradiva za zgodovino rojstvene si selške in sosednjih župnij v selški dolini in spisoval dnevnik. Natančno je zabeleževal vsak količkaj pomenljivi pojav bodisi v naravi, bodisi v politiki ali pa v navadnem življenju. Beri Blaznikov dnevnik in jasno ti bode, kako so živeli, trpeli in se veselili prednamci v prvi polovici minulega stoletja. Začenja se z l. 1809., ko je za časa francoske okupacije študiral mladi Selčan v ljubljanskem seminšču, završuje se z beležko dne 5. grudna 1861, zapisano s tresočo, od mrtvouda omamljeno roko zlatomašnikovo. Dnevni zapisnik Blaznikov vtegnemo deliti na dve dobi: na mladeniško, ko je zaznamoval samo poglavitne dogodke, in na moško dobo izza 1. dne malega srpana 1823, ko ni izpustil nobenega dne brez pripomnje, kakšno je bilo vreme.

Blaznikov dnevnik obsega 38 po 22 do 60 listov štejočih zvezčičev v mali osmerki (edini 29. zvezčič ima večjo obliko — 4°). Prvim trem zvezčičem je napis: Kleine politische und andere Beobachtungen; poznejši so naslovljeni tako-le: Anmerkungen über Wetterveränderungen und andere Merkwürdigkeiten, ali: Vormerkungen über Wetterveränderungen und andere Ereignisse. Na vsakem zvezčiču je tudi naznanjena doba, katero obsega. Ohranjeni so vsi. Izrezan je samo en list poslednjega, 38. zvezčiča, obsegajoč beležke izza 9. dne prosinca 1861 do 1. dne svečana 1861.

Blaznik je pisal dnevnik nemški; samo tam pa tam je vplel kak slovenski stavek ali posamično besedo. Pisalcu ni zameriti, da je rabil tuj jezik, saj je bila za njegove mladosti

slovenščina izključena iz šol. Blaznikova pisava je krasna, čitna, sedaj seveda že precej obledela. V poslednjih dveh zvezčičih se pozna črkam, da jih je pisala ostarela roka.

Kako so urejeni ti poslovenjeni izpiski iz Blaznikovega dnevnika? Oni ne stoje v tisti dnevni vrsti, kakor jih je sprti zapisoval Blaznik, nego so razvrščeni po tvarinah. Na I. mestu stoje životopisi: samoživotopis Blaznikov in životopisi njegovih sošolcev, katere nam je ohranil dnevnikař v svojem I. zvezčiču. II. Politiške črtice. Te je beležil Blaznik rad konec leta, zlasti pa je nameščal politiške preglede na ovojnih listih zvezčičev. Tu so izostavljene domalega vse politiške opazke, ki se ne tičejo naše ožje domovine. III. Cerkvene vesti. IV. Osebne opazke. V tem poglavju se nam zrcali brezmejna gostoljubnost Blaznikova. Med njegovimi obiskovalci nahajamo poleg cerkvenih dostojanstvenikov mnogo slovenskih in slovanskih veljakov, kakor Metelka, dr. Zupana, Strela, Holzapfelna, Zalokarja, Hicingerja, Marna, Stanka Vraza, Sreznjevskega, dr. Franceta Prešerna in dr. Krog gostoljubne mize Blaznikove so se zbirali o počitnicah nakelski in drugi bogoslovci. Malodane slehri duhovnik se je oglasil v nakelskem župnišču, ko je hodil po Gorenjskem ali z Gorenjskega. K Blazniku so pridno zahajali sorodniki. Strijc Jurij je večkrat prikorakal iz selške doline obiskat »gospoda Blaža« v Naklo. Poleg najbližjih sorodnikov so pritiskali v njegovo župnišče ven in ven bratranci in sestričine, netjaki in netjake. Dasi je Blaznik zelo ljubil svojece, zapisal je vendar proti koncu življenja trpko sodbo o njih: »Sleči me hočejo«. S tem rekom je potrdil blagi starček Kopitarjev nazor o naši kmečki rodbini. (Barth. Kopitar v Miklosichovi Slav. bibliothek, str. 8. piše pod črto: »Eine kathol. Bauernfamilie ist glücklich, wenn sie einen geistlichen unter ihren angehörigen zählt; sie beutet ihn bei seinem leben um die wette aus, und beerbt ihn nach dem tode.« Med Blaznikovimi gosti so bili mnogi civilni uradniki, ki so radi občevali z duhovniki. Najljubši obiskovalci so mu bili sošolci, zlasti brezniški župnik Kaspar Soklič, civilisti pl. Lužan, Anton Vojska, Elija Rebič.

V pričujočem izpisku so se mogli navesti samo nekateri gosti. — V. Šolstvo. — VI. Vojaštvo. — VII. Nesreče. — VIII. Bolezni. — IX. Požari. — X. Zlodejstva. — XI. Nebne prikazni. — XII. Potresi. — XIII. Vreme in letine.

I. Životopisi.

Blaž Blaznik, rojen dne 27. prosinca 1786 v selški župniji. Po dovršenih naukih (1811) so me poslali v Kamnik za prvega kapelana. Tovariš mi je bil Josip Brissar. Službo sem nastopil dne 2. kimavca 1811. Dne 28. malega travna so mi dali boljšo kapelanijo na Vačah. Ondukaj sem imel za tovariše po vrsti: Jugovitza, Aschbeta, Gogolo in Doutscha. Dne 15. listopada 1815 sem naredil konkurz za pastirstvo. Z laskavim dekretom z dne 24. malega travna 1816 so me premestili za kapelana in hkrati za župnega upravitelja v Zagorje, kjer sem deloval sam do 4. dne listopada, ko sem dobil za župnika gosp. Kasparja Schubela. Dne 31. vinotoka 1817 sem prišel za prvega kapelana na Rako, kar je neki po besedah g. generalnega vikarja veliko povišanje. Tovariša sta mi bila Groß in Vovk. Leta 1818. sem administroval Rako. Meseca velikega travna 1820 sem napravil župni konkurz. Meseca rožnika 1821 bi bil moral iti za župnega upravitelja v Šmarjeto, pa sem se odpovedal. Dne 3. malega srpana 1822 sem prišel v Naklo za administratorja in spiritualibus s plačo 522 gld. konv. d. Za kapelana sem imel gorenjega Josipa Brissarja. Plačo so znižali na 300 gld. Dne 8. svečana 1826 je umrl g. župnik Koš in dne 24. malega travna 1826 so me umestili za župnika in temporalibus v Naklem. Investituro in spiritualibus sem sprejel šele dne 2. grudna 1847. Izza 8. dne svečana 1831 do 1. dne vinotoka 1842 sem bil okrajni šolski nadzornik kranjskega dekanata zaradi ostarelosti g. dekana Avgušтина Sluge in izza dekreta z dne 19. malega srpana 1842 tudi dekanatski administrator do 1. dne vinotoka 1842, ko je g. dekan Dagarin vse prevzel in me rešil bremena. Poslednji (Dagarin), rodom

iz Železnikov, je bil v šolah eno leto pred menoj, potem takoj kapelan v Kranju, nato v stolnici, potem profesor npravne, naposled dekan v Kranju, kjer je umrl dne 22. malega travna 1850 za sušico. — Dne 23. kimavca 1861 sem imel zlato mašo. Opomnja izdatelja: Blaž Blaznik je umrl v Naklem dne 27. malega srpana 1862.

Sošolci.

Ivan Bobnar, rodом iz Cerkljan, je dobil najprej dekret za kapelana v Polje, kjer je ostal dalje nego eno leto. Od tam so ga poslali k sv. Jakobu v Ljubljano. Tu se mu je zmešalo. Kot rekvijescent je šel k svojemu ujcu, žužemberškemu župniku Luki Burgerju. Leta 1827. se je preselil kot deficijent v svojo rojstveno hišo v Lahoviče v cerkljanski župniji, kjer je umrl dne 14. prosinca 1837¹⁾. Bljuval je kri. Bil je pošten, dober dijak.

Josip Gogola, rodом iz blejske župnije, je šel kapelanovat v Tuhinj v kamniški dekaniji, kjer je ostal dve leti in naposled nekaj časa tudi upravljал župnijo. Iz Tuhinja je odšel na odličnejšo službo v Šmartin pri Kranju. Leta 1814. meseca listopada so ga na lastno željo premestili na Vače. Dne 23. prosinca 1815 je šel Gogola v Ljubljano suplirat moralo in Doutsch je prišel na njegovo mesto. Ko mu je bil izpodletel konkurz, dobil je Gogola meseca listopada 1816 selško župnijo. Dne 20. kimavca 1825 je bil premeščen v Zasip, kamor si je sam želel, iz Zasipa pa v Lesce, kjer so ga kanoniški umestili dne 21. grudna 1831. V Lesce se je preselil meseca prosinca 1832. Umrl je dne 2. kimavca 1846 ob 9. uri zvečer za zlatenico in žolčno mrzlico, naposled je pritisnila še sušica. Pokopali so ga dne 5. kimavca zjutraj. Bil je izvrsten dijak, govoril je italijansko in francosko, bil dober govornik in reden duhovnik.

Luka Jeraj, rodом iz mavške lokalije, je postal stolni kapelan v Ljubljani. Bil je preslaboten za prostrano cerkev, jel je bljuvati kri in hirati za sušico. Deficijenta so ga namestili

¹⁾ Lavrenčičeva »Zgodovina Cerkljanske fare« pravi na str. 114., da je Bobnar umrl l. 1838.

za duhovnika v križevniški cerkvi. Toda tudi te lahke službe ni mogel opravljati, ker je čedalje bolj pešal, dokler ga ni smrt vzela dne 21. rožnika 1814. Pohvaliti ga moram, da je bil prav Alojzij in nam vsem uzornik v vedenju in tudi v neumorni delavnosti.

Matej Kavčič, rodом iz vrhniške župnije, je dobil poziv v Loški Potok. Iz Loškega Potoka so ga poslali na boljše kapelanijo v Sodražico in od ondot meseca svečana 1814 v Moravče. Leta 1817. meseca velikega travna so ga pozvali v Naklo na Poklukarjevo mesto. Leta 1818. meseca malega travna je šel kapelanovat v Dobropolje in konec vinotoka istega leta na Bloke. Meseca vinotoka 1821 je postal župni upravitelj v Sodražici in pozneje župni vikarij. Umril je dne 10. rožnika 1850 v Sodražici za vodenico. Dasi župnišče ni pogorelo, prinesel mu je mnogo trpljenja požar, ki je dne 1. malega srpana 1848 po 9. uri dopoldne uničil v Sodražici 80 hiš. Bil je tih gospod in vrl dušni pastir; župljani so ga ljubili.

Luka Kokalj, rodом iz predoseljske župnije, je postal kooperator v Gorjah, odkoder so ga čez poldrugo leto povišali za mestnega kapelana v Loki. Iz Loke je bil premeščen v Cerknico. Iz Cerknice je prišel jeseni l. 1820. kapelanovat k Sv. Petru zunaj Ljubljane, odkoder je šel nekoč po novem letu 1822 pomagat na Brdo pri Podpeči, spomladi pa se zopet vrnil. Dne 1. velikega srpana 1822 se je preselil kot župnik v Begunje. Dne 24. malega travna 1840 je bil »in spiritualibus«
vmeščen v Cerkljah, dejansko je jel župnikovati tam dne 14. rožnika 1840 o prazniku sv. Trojice, ko sem mu jaz pridigoval. Dne 30. rožnika 1845 je šel popoldne z učiteljem Terzhkom obiskat g. Kucherja v Lahoviče, nazaj gredočega je zadel mrtvoud takoj do mrtvega. Dne 3. malega srpana 1845 ga je v Cerkljah pokopal kranjski dekan g. Josip Dagarin. Pri pogrebu je bilo vseh skupaj 25 duhovnikov. Gospod Luka Kokalj je bil goreč duhovnik, brez hibe, strog, zato ga nekateri župljani niso ljubili.

Jakob Košak, Ljublančan, je izprva služboval kot skriptor v škofijski pisarni in hkrati je bil stolni katehet. Kmalu

so ga prestavili k Sv. Petru zunaj Ljubljane, odkoder se je pomaknil l. 1814. na boljšo kapelanijo v Ribnico. Tamkaj se je odlikoval s svojo izkušeno delavnostjo zlasti tedaj, ko je razsajala po ribniški župniji vročinska bolezen. Naposled se je tudi njega lotila. Bolan je prišel k svoji materi v Ljubljano, kjer je umrl dne 12. rožnika 1815. Tudi ž njim je izgubila škofija zares vrlega in delavnega duhovnika.

Josip Kovče, rodom iz smleške župnije, je bil najprej kapelan v Preserju. Ker je bil jetičen, ni bil kos duhovski službi v tej okolici, zato so ga čez dva meseca prestavili na Jesenice, kjer je vedno bolj pešal. Ves oslavljen je prišel v Ljubljano in umrl tu kot kvijescent dne 15. listopada 1812. Zbolel je že v semenišču. Dasi je bil krepke postave, škodovalo mu je vendarle menda preobilo učenje, ker je bil slabe glave in je moral preveč natezati dušne moči. Njegovo vedenje je bilo brez madeža.

Fran Mauser, rodom iz stopiške župnije, je dobil vikarijsko službo v Novem Mestu, kjer je ostal nekaj mesecev čez eno leto. Nato so ga prestavili v Hinje. Konec malega srpana 1817 je odšel v Metliko za kateheta. Meseca svečana 1818 je šel na Vinico pomagat ter postal potem ondukaj pravi kapelan. Meseca listopada 1819 so ga premestili kot kapelana v Toplice pri Novem Mestu. Konec vinotoka 1820 je prišel v Ambrus kot lokalni kapelan. Leta 1834 je stopil v pokoj in živel potem v Žužemberku do dne 12. vinotoka 1844, ko je umrl za kapjo, toda previden s sv. zakramenti.

Jurij Pavšek, rodom iz šentpeterske župnije v Ljubljani, je bil posvečen dne 22. kimavca 1811, proti koncu svojih študij je bil tudi knjižnični pisar, potem je šel kapelanovat na Ig, odkoder so ga pozvali meseca listopada 1813 za začasnega profesorja modroslovja v Ljubljano. Pravi profesor je postal meseca listopada 1819. Konec grudna 1834 so ga imenovali za kanonika in v začetku prosinca 1835 vmestili. Nato se je konec šolskega leta odpovedal modroslovski stolici. Leta 1838. je postal direktor modroslovskih nauk. Ko je leta 1849/50

nastopila nova šolska uredba, oziroma šolska zmešnjava (Schulverwirrung), so ga vpokojili. Jeseni 1852 je šel v Šent Lambert in v Polšnik obiskat svoje daljne sorodnike in dobrotnike, ki so mu bili pomagali, ko je študiral. S to hojo v hribe si je pokončal zdravje. Nakopal si je sušico. O veliki noči, oziroma na cvetno nedeljo t. j. dne 20. sušca 1853 je moral oditi od blagoslovljenja oljik. Dne 28. malega travna 1853 sem ga obiskal in dne 15. rožnika 1853 dopoldne ob 8³/₄ je zaspal v Gospodu — uzornik krepostnega življenja.

Lovro Poklukar, rodom iz gorjanske župnije, je postal kapelan na Brezovici. Proti veliki noči l. 1812. je šel vsled prigovarjanja škofo kapelanovat v Windisch Matrey na Koroško blizu Solnograda, ker je bil beljaški okraj združen z ljubljansko škofijo. Ko je dobila škofija l. 1814. pod Avstrijo prejšnji obseg, je prišel kot kapelan v Naklo. Meseca velikega travna l. 1817. je postal namestu Kaufhitzha kapelan v Moravčah. Meseca vinotoka 1819 je dobil blagoviško lokalno kapelanijo. Zaradi bolehnosti se je preselil meseca prosinca 1821 kot deficitent v Ljubljano in je stanoval v trnovskem župnišču. Meseca vinotoka 1821 je odšel kot začasni vpokojenec v Duplje. Dne 22. listopada l. 1822 je dobil Poklukar dekret za Šent Vid pri Brdu poleg Podpeči, a ni šel tja. V Dupljah je ostal do dne 14. prosinca 1823. Dne 2. prosinca 1823 sem bil s Poklukarjem v Ljubljani, ko je bil vmeščen. Odtod se je pomaknil v Leše kot župni vikarij. Meseca velikega srpana 1826 se je premestil na župni vikarijat Črnuče. Dne 28. vinotoka 1834 je dobil boljšo župnijo v Bledu, kjer je dne 23. kimavca 1835 nagloma umrl za kapjo. Bil je lep mož. Dasi ni bil izvrsten dijak, bil je vendar dober in glasen govornik, goreč duhovnik, ki so ga ljubili povsod, kjer je služboval.

Marko Žemva, rodom iz gorjanske župnije, je dobil dekret za kapelana na Bistrico v Bohinju, odkoder se je preselil v bohinjsko Srednjo Vas. Čez tri leta je prišel iz Bohinja kapelanovat v Radovljico. Leta 1816. je postal upravitelj na Koprivniku, konec l. 1818. pa pravi lokalni kapelan ondukaj.

Dne 7. vinotoka 1830 je umrl za vodenico ter ostavil precejšnje imetje.

Kaspar Šoklič, rodом iz gorjanske župnije, je šel najprej kot kapelan v Horjul, kjer se mu je nekoč hotelo zmešati. Po novem letu 1812 so ga prestavili v Bled in l. 1814. v Kranj. Leta 1819. je bil nekaj mesecev upravitelj v Trziču, odkoder se je vrnil v Kranj. Meseca svečana 1820 je postal župni vikarij v Ovsišah. Dne 25. malega srpana 1830 je bil na Breznici župljanom predstavljen kot župnik. Dne 23. kimavca 1860 bi bil lahko praznoval svojo zlato mašo, pa je ni. Dne 21. velikega travna 1861 na binkoštni torek je prišel k meni ta moj sošolec Kaspar Šoklič, župnik na Breznici. Bil je dober, miren duhovnik visoke rasti. Ko je kapelanoval v Kranju, bila mu je priiika knezoškofu dr. Jerneju Vidmarju storiti marsikako uslugo. Knez mu je bil tudi hvaležen, obiskal ga je dne 6. ali 7. rožnika 1861 na Breznici. O tem obisku je zadel Šokliča nenadoma mrtvoud in knezoškof mu je podelil sv. olje. Dne 8. rožnika so ga ob spremstvu 23 duhovnikov častno pokopali. Sedaj sem jaz, Blaž Blaznik, poslednji izmed onih 16., ki smo se zavezali z obljuo.

Jakob Skaler, rodом iz šentviške župnije nad Ljubljano, je najprej služboval kot kapelan v Logatcu. Kmalu potem se je pomaknil v Lož, odkoder je prosil zaradi bolehnosti za kapelansko službo pri Mariji Devici v Polju in jo meseca velikega srpana 1818 tudi dobil. Leta 1819. je prišel v začasni pokoj v Ljubljano, kjer je umrl dne 29. sušca 1820 za sušico in vsled bljuvanja krvi. Bil je vesel družabnik, pa tudi delaven v svojem poklicu.

Fran Rus, rodом iz šentviške župnije pri Stičini. Prva kapelanska služba l. 1811. mu je bila v Kostanjevici, odkoder so ga prestavili na boljšo kapelanijo v Leskovec. Leta 1817. je bil premeščen v Toplice. Meseca listopada 1819 so ga poslali v Sostro. Meseca vinotoka 1821 je šel kot ekspozit na sv. Goro pri Vačah in konec vinotoka 1823 je postal župni vikarij v Št. Lambertu, kjer je umrl dne 3. velikega srpana 1841. Zapirala

se mu je voda. — Porojen dne 11. listopada 1777 je šel že odrasel v šolo v Novo Mesto; v Ljubljano je prišel v logiko. Bil je lepega vedenja, jako priden, toda slabe glave. Dne 23. grudnia 1810 je prejel zaradi pomanjkanja duhovnikov za francoske okupacije mašništvo ter je študiral še do konca malega srpana 1811. On je točno izpolnoval dolžnosti na svoji samotni službi.

Ivan Traun, rodom iz dobovske župnije, je študiral eno leto za prej imenovanimi. Bil je vedno prvak. Zaradi francoske invazije je bil šele meseca sušca 1813 posvečen. Ni bil sicer sošolec prej omenjenih 15 duhovnikov, toda na njegovo željo smo ga sprejeli v svojo bratovščino t. j. v zavezo, da bomo opravljali po tri sv. maše za umrle tovariše. Najprej so ga dekretovali k D. M. v Polje, odkoder se je pomaknil k Sv. Petru zunaj Ljubljane. Meseca vinotoka 1818 je postal zakristan in voditelj kora (Chorregens) v stolni cerkvi, potem pa kapelan, ker se je odpovedal prejšnji službi. Leta 1821. meseca prosinca ali malo pozneje je sprejel poljansko župnijo na Gorenjskem. Konec l. 1833. je bil povišan za župnika in dekana v Ribnici, kjer je dne 19. kimavca 1847 umrl precej nenadne smrti potem, ko je bil že imenovan za župnika in dekana v Trebnjem. On je bil bogoslovec »ex arte«, pisatelj de matrimonio in brezmadežnega vedenja.

Josip Brišar, rodom Tolminec, goriški, potem tržaški, naposled ljubljanski škofljan, sošolec v bogoslovju, je imel te-le službe: v Kamniku, v Komendi, v Trebnjem, v Naklem, prišel meseca malega travna 1818 in odšel v Šentjurij dne 4. velikega travna 1824. Dne 9. grudnia 1825 se je preselil kot župnik v Železnike. Leta 1830. se je odpovedal župniji in šel v pokoj najprej v Loko, potem v Kranj, kjer je umrl dne 28. kimavca 1831 in sem ga jaz pokopal.

Andrej Lušner je služboval: 1.) v Šmartinu pod Šmarno Goro, 2.) v Ribnici, 3.) v Komendi, 4.) na Rovih kot lokalni kapelan spomladi 1821. Leta 1837. je dobil boljšo službo župnega vikarja v Sostrem. V začetku svečana 1851 ga je zadel

kap, o sv. Juriju se je potem preselil v Ljubljano. Bil mi je sošolec do tretjega leta bogoslovja excl., nato je študiral leta 1809/1810 dogmatiko in moralo v Gradcu, pastirstvo pa dva meseca zasebno v Ljubljani.

Razen omenjenih so izmed mojih sošolcev postali duhovniki — toda pozneje ali v drugih škofijah — še naslednji:

Matija Pfeifer, l. 1846. župnik na Raki.

Jakob Marenzhizh, prej Matej, frančiškan, rodom iz Železnikov, je umrl v Ljubljani dne 5. velikega travna 1851 za kapjo star 68 let.

Josip Snanz, l. 1846. ekspozit v Podkraju, potem župnik pri Sv. Duhu.

Simon Hozhevar, župnik v ziljski dolini.

Andrej Petrizh v sekovski škofiji

Kajetan Koš v sekovski škofiji.

Ferdinand Karg, l. 1846. župnik pri Sv. Mihaelu pri Šoštanju.

Ivan Steirer v solnograški škofiji.

Josip Razhizh v lavantinski škofiji.

Fran Wilz v goriški škofiji.

Matej Koftner, l. 1846. župnik v Vavti Vasi.

Fortunat Hrovat, menih v Marija Celju.

Ivan Stroj, rodom z Jesenic, župnik na Polzeli pri sv. Margareti v lavantinski škofiji.

Ivan Mikufh, l. 1846. še župnik v Artičah v lavantinski škofiji.

Izmed sošolcev v svetnih stanovih omenja Blaznik v dnevniku tele: Krishanizh, kontrolor v Špitalu na Koroškem, se je zglasil v nakelskem župnišču l. 1832. l. 1835. (tedaj z gospo) in l. 1836. — Josip Kukez, računski oficijal, je obiskal Blaznika dne 28. kimavca 1838. — Dr. Luka pl. Lushan, višjega deželnega sodišča svetnik, prej v Celovcu, pozneje v pokoju v Gradcu, rodom iz Žabnice. Ob vpokojenju je dobil plemstvo. — Elija Rebizh, gimnazijski prefekt v Ljubljani. — Sicherl, profesor, pokopan dne 25. prosinca 1834. — Josip

Schaffer, višji živežni oskrbnik. — Josip Terasch, poštni oskrbnik v Lipi l. 1841. — Anton Vojska, rojen istega leta kakor Blaznik, učitelj četrtega normalnega razreda, pozneje realni učitelj v Ljubljani, umrl v pokoju dne 1. vinotoka 1862.

II. Politiške črtice.

1809. To leto ni samo v političkem oziru eno izmed najnesrečnejših za avstrijsko državo, zlasti za Kranjsko, nego tudi v zasebnem oziru, posebno kar se tiče mojega rojstvenega kraja (gl. pod naslovom: Požari — beležko o nesreči, ki je zadela Blaznikovo rojstveno vas Selca).

Že l. 1808. se je vse storilo, da bi se mogla naša domovina braniti proti napadom tujega tirana vladohlepnega Korzičana Napoleona, francoskega cesarja, in da bi si Avstrija ohranila samostojnost. Zato so osnovali po vseh mestih naše države številno nadomestno vojsko (Reserve), katero so povsodi vadili redovni vojaki (Garnison) v orožju; napravili so posebne kompanije, katerim so pridelili večje častnike. V začetku malega travna 1809 nenadoma zapoje vojna trobenta in pozove redovno vojsko na državno mejo (pri Pasovi in pri Soči), kamor kmalu odrine za njo tudi nadomestna vojska, za to pa še deželni brambovci. Tedaj je zaplakala marsikatera zvesta žena, dobra mati, draga deklica. Dne 10. malega travna 1809 se je začela vojna. Avstrijci so naglo napredovali na Nemškem in v Italiji. Tu so porazili sovražnika v glavni bitvi pri Sacilu pod poveljstvom nadvojvode Ivana in so že prodrli od Soče do Verone, ko jim dojde žalostna novica, da je bila dne 22. in 23. malega travna med Ingolstadtom in Reznom premagana avstrijska armada, ki je prej zmagovito dospela do Ingolstadta. Kakor so naši izprva hitro napredovali, tako in še hitreje so se sedaj umikali na vseh točkah. Dne 12. velikega travna je bil izgubljen že Dunaj in hkrati dne 21. velikega travna tudi Ljubljana. Res je, da so si Avstrijci pod poveljnikom nadvojvodo Karolom priborili krasno zmago pri Aspernu dne 21. in 22. velikega

travna, ali poraz pri Wolkersdorfu poleg Znojma dne 9., 10. in 11. malega srpana nam je za sedaj zavil vrat in prouzročil neugodno premirje. Tačas so nalagali Francozje zasedenim deželam neznosne kontribucije. S požunskim mirom so se stalno polastili Kranjske in Primorja, ki je oboje dobilo ime Ilirija.

N. B. Po noči med 27. in 28. rožnikom je alarmoval major Dumonte v Ljubljani vse Francoze, mnogo ljudij je dal poloviti ter je odšel naslednjo noč z zajetimi in z obilnim plenom.

1810. Na Kranjskem se letos ni nič zboljšalo. V Ljubljani so se ljudje zgledovali nad slavnostmi velikega šmarna dan, ko je bil god cesarja Napoleona. Čudna so se jim zdela nova imena oblastnikov (Chargen) namreč: intendant, maire, receveur, percepteur, adjunct idr. in delokrog, ki so ga imeli. — Konec grudna so izgubili bankovci veljavo.

1812. Letos so uvedli na Kranjskem francoski koledar, vsled česar so bili odpravljeni vsi zapovedani prazniki razen praznika sv. treh kraljev, vnebohoda, velikega šmarna, vseh svetnikov in novega leta. — Tudi so jeli poročati mèri. Zapovedan je bil ogled novorojencev in tudi vseh mrličev.

1813. Tekoče leto je zopet eno najvažnejših za vso Evropo, za Avstrijo in tudi za kranjsko deželo. Avstrijci so zopet začeli vojno. Dne 28. velikega srpana je prišlo nekaj avstrijskih vojakov s stotnikom baronom Hagenom na Vače. Dne 29. kimavca so dospeli že v Ljubljano in dne 5. vinotoka so šli vjeti Francozje z Grada v Ljubljani.

1821. Meseca prosinca se je pričel kongres v Ljubljani, kjer so bivali skoraj eno četrtletje: cesar avstrijski in ruski, kralj neapolski in ministri drugih vlasti. — Dne 13. sušca 1821 sem obiskal svojega očeta v Selcih in dne 14. videl v Ljubljani oba gori omenjena cesarja.

1822 dne 1. vinotoka. Danes pride baje novi guverner baron Schmidtburg iz Celovca v Ljubljano.

1824. Na Dolenjskem je bilo letos katastralno merjenje; t. j. izmerili so polja, travnike, gozde zlasti v okraju kočevskem, krupskem ali metliškem in turenskem (Thurn am Hart).

1825. Dne 10. malega travna je šel cesar preko Celovca v Milan. Naš škof je bil v Celovcu.

1825. Op. konec malega srpana. Deželo so merili že l. 1824., 1825. in jo bodo še prihodnje leto.

1825. Dne 16. velikega srpana je dospel cesar Franc s c. kr. visokostjo Franom Karolom, z njegovo soprogo in s cesarico v Ljubljano vračaje se iz Italije in oddide dne 19. t. m.

1826. Meseca sušca. Molitve za bolnega cesarja. Dne 3. malega travna. Danes v ponedeljek po beli nedelji je preneseni praznik Marijinega oznanjenja in hkrati »Te Deum« za okrevanje cesarja Franca.

1826. V začetku listopada sta se združila kranjski in velesalski okraj.

1830. Dne 2. rožnika. Danes se je peljal cesar skozi Naklo v Ljubljano.

1831. Nemiri na Laškem. Poroka avstrijskega prestolonaslednika s sardinsko kraljico, ki je dne 20. svečana 1831 dospela v Ljubljano.

1831. Meseca malega travna. Avstrijski vojaki pod voditeljstvom generalov Frimonta in Gepperta so zatrli vstanke v Parmi, Modeni, Ferari in na Rimskem; poglavarje vstašev so vjeli. Ta mesec so zelo pobirali rekrute, nakupovali konje in se pripravljali na vojno.

1832 dne 1. malega travna. Popoldne sta bila tu g. Elsner in višji poročnik; razdelilo se je povračilo za oves, ki so ga bili dali ljudje l. 1809. Vsi župniški podložniki so dobili vkupe 11 gld. 45 kr., slobodnjaki pa 24 gld. 49 kr.

1835 dne 6. sušca. Danes se širi govorica, da je cesar Franc umrl.

1835 dne 9. sušca. Danes je prišlo uradno poročilo, da je cesar Franc dne 2. sušca ob $\frac{3}{4}$ na 1 zjutraj umrl.

1842 dne 23. kimavca. Popoldne po 2. uri se je peljal nadvojvoda Franc Karol skozi Naklo. Potuje preko Celovca v Ljubljano. Dne 26. kimavca zjutraj je odšel nadvojvoda iz Ljubljane v Italijo.

1842 dne 7. listopada. Zvečer je prišel v Ljubljano nadvojvoda Franc Karol iz Italije; razsvetljava. Drugo jutro je odrinil.

1844 dne 1. kimavca. Danes, 14. nedeljo po binkoštih, je prišel cesar Ferdinand s cesarico v Ljubljano, in sicer ob dveh popoldne, ostane doli do 4. t. m. in potem odpotuje v Trst — bakljade, obrtna razstava, narodni plesi, streljanje in plesi se vrste, kakor tudi razsvetljava. — Dne 4. kimavca. Danes dopoldne ob 9 1/2 sta se odpeljali cesarosti iz Ljubljane v Postojno in v Trst.

1847 dne 9. malega travna. Okrajnega komisarja Pajka ni bilo doma (v Kranju), bil je v Cerkljah, kjer je bila preiskava zaradi upora (Revolte), ki so ga bili danes zjutraj napravili kmetje zoper duhovščino.

1847 dne 31. vinotoka. Šenčurjani so zažgali zaradi desetine kiselsteinski kozolec.

1848 dne 16. sušca zvečer rabuka v Ljubljani; župan Fischer je moral oditi; razsajalci so storili neznatno škodo v mestni hiši; na mitnicah so pokončali nekaj zapornic.

1848 dne 19. sušca. Danes je Dom. 2. Quadr. Popoldne sem se peljal v Kranj čestitat g. dekanu in sem videl, kako se pripravljajo k rabuki. Kranjski meščani (imenuje jih: Spiessbürger) so hoteli prisiliti vrlega okrajnega komisarja Pajka, da bi se odpovedal, zato ker jim gleda na prste. — — dne 19. sušca na večer upor kranjskih meščanov zoper vrlega okrajnega komisarja Pajka.

1848 dne 20. sušca. 40 ulancev in okrožni glavar so prišli iz Ljubljane v Kranj. Zvečer je več kmetov stalo na straži in so čuvali g. okrajnega komisarja. Zdi se, da se meščani bojejo in da se hočejo podati.

1848 dne 30. malega travna dopoldne je bil tu g. okrožni komisar Vessel zaradi prvotnih volitev poslancev za Frankobrod. — Na Dunaju so napravili nadškofu sedaj običajno mačjo godbo, naredili so jo tudi našemu knezoškofu Antonu Alojziju Wolfu v Ljubljani, in sicer dne 21. malega travna t. j. na veliki petek. Gorje svetu zaradi radikalizma, komunizma in ateizma, ki sedaj vlada, duhovnike preganja in gradove požiga!

1848 dne 2. velikega travna je bila v Naklem prvotna volitev za poslanca v Frankobrod na Meni.

1848 dne 4. velikega travna popoldne je primarširala v Naklo kranjska narodna garda.

1848 dne 5. velikega travna je bila v Kranju končna volitev poslanca, ki se naj pošlje iz Kranja v Frankobrod; o tej priliki se je pripetila marsikatera smešna. Tudi neki mlad duhovnik g. Luka Stanonik, kooperator v Šmartinu, je dokazal na govorniškem odru, da je — — še jako mlad.

1848 dne 8. velikega travna popoldne me je obiskal gornjski dekan gosp. Krivic, ko se je vračal iz Ljubljane, in je pripovedoval, da je bil leskovški dekan gosp. Strochen zaradi kmetskega upora v Ljubljani.

1848 dne 12. rožnika. Danes je bila prvotna volitev za volivne može, ki pojdejo v Radovljico.

1848 dne 15. rožnika zopet prismojena volitev. Opoldne je obedoval tu okrajni uradnik g. Loker kot volivni komisar.

1848. Vsled konstitucije, dane dne 15. sušca, nočejo dajati kmetje niti desetine niti davščin, ki so jih dolžni zemljiškim gosposkam. Iško graščino (Sonegg) pri Ljubljani so meseca sušca oropali in zažgali.

1849 dne 9. sušca me je obiskal zvečer okrajni komisar Pajk in mi je dal prebrati novo ustavo.

1849 dne 15. sušca. Danes je »Te Deum« zaradi državne ustave, ki jo je dal cesar in ministerstvo.

1849. Op. konec malega srpana. Kmetje ne dajo niti desetine niti davščin, ki so jih dolžni zemljiški gosposki.

1849 dne 18. velikega srpana. Razsvetljava v Kranju (zaradi zmage cesarskih na Ogrskem).

1849 dne 30. velikega srpana popoldne me je obiskal s soprogo in otroki g. okrajni komisar Pajk o priliki, ko je razglasil občinsko upravo.

1849 dne 31. grudna popoldne se je poslovil tu dosedanji vrli okrajni komisar kranjski gosp. Ivan Pajk. Šel je na novo službovališče v Radovljico, kamor je bil povišan kot okrajni

glavar; ž njim vred se je poslovil tudi v Radovljico namenjeni okrajni komisar Anton Ogrinec, dosedaj aktuar v Kranju. Oba sta spremila do sem g. okrajni sodnik Konscheg in g. uradnik Podrekar.

1849 op. konec leta. Pripravljajo se, da napravijo nove uradniške čine (Chargen) vsled konstitucije z dne 15. sušca 1848. Delovati začenjajo odvezne komisije. Neznansko množico izkazov zahtevajo od graščinskih gospodk; kakšen bo uspeh, kdo ve? Ne obetamo si posebne sreče za l. 1850., ker so razmere med vladami tako napete, ker je ljudstvo, podpihovano od hujskačev, tako uporno zoper slehrno oblast in ga nekateri še ven in ven izpodžigajo.

1850 dne 10. velikega travna. Danes ob 6¹/₄ popoldne je prišel cesar Franc Josip v Ljubljano. — Dne 30. malega srpana. Danes je bila tu občinska volitev 3. in 2. volilnega razreda. Opoldne je obedoval tu grof Hijacint Thurn, okrajni komisar iz Kranja, kot volivni komisar. — Dne 31. malega srpana. Danes je bila tu volitev prvega razreda. Včerajšnji in današnji izvoljenci so izvolili danes župana (Oberrichter) in tri svetovalce, namreč Franceta Pavlina za župana, Matijazha iz Struževega, Zhemasharja iz Naklega in Kasparja Jeralo s Tabra za svetovalce. — Dne 4. velikega srpana, 11. nedelja po bin-kostih. Po zjutranji službi božji so prisegli zaukazano prisego v cerkvi župan in njegovi trije svetovalci vpričo mene in okrajnega komisarja grofa Thurna, katerega sem dal peljati sem in tja. Tudi v Kranju so danes prisegli, popoldne pa razdelili premije. — Op. konec velikega srpana: Meseca rožnika so jele komisije izvrševati zemljiško odvezo. Urbarijalna odveza za nakelsko župnišče je bila dne 20. velikega srpana. — Tekoče l. 1850. je leto končnega urejevanja. Dne 1. prosinca so jela poslovati znova urejena okrajna glavarstva in dne 1. malega srpana nova okrajna sodišča. Meseca malega in velikega srpana, kimavca in ponekod še vinotoka so volili občinske svetovalce in župane. Meseca velikega travna so se začele obravnave zaradi zemljiške odveze, pri kateri so pogubile opravičene gosposčine,

graščine in župne prebende več nego tretjino dosedanjih dohodkov; eno tretjino bo plačala dežela, eno tretjino pa dosedANJI podložniki hkrati z zemljiškim davkom. Meseca sušca 1848 dana ustava je zmešala druhali (Gesindel) glave, pokvarila dobre nravi in izpodkopala vero. Razuzdanost, nečistost, prešestvo, tatvina, roparski napadi, uboji in umori niso redki. Bog nam bodi milostliv! Neki nemir se je polotil ljudij; vera je izpodkopana; lakota nas vtegne obiskati; davki so se nepričakovano povišali, da se more zadovoljiti pomnožena armada mastno plačanih uradnikov; duhovski stan je ponižan, glede na plačilo so nas potisnili celo za sodne sluge, ali kakor jih sedaj radi zovejo: za izvrševalce postave; postava je, da se ogovarja tudi kmet z gospodom in z gospo; vse to so bedni pojavi, ki napovedujejo še kaj slabšega. — Dne 16. kimavca. Dopoldne sem peljal zemljiško-knjižne listine (Urkundenbücher) v Kranj, ker bodo v prihodnje v zemljiško-knjižnih stvareh poslovali c. kr. zemljiški knjigovodje. — Dne 30. kimavca. Popoldne sem se peljal v Kranj, kjer sem naposled oddal zemljiško-knjižne listine; tedaj je bila pokopana dozdevna slava zemljiške gosposčine. — Op. konec leta: Kmetje se vedejo pri odvezni komisiji zelo trdovratno, sem ter tja celo brutalno in vpijejo: »Vle je dol! vle je dol!« — Op. konec malega travna. Preračunjenje odškodnine za desetino je provzročilo mnogo truda in razburilo in ozlovoljilo ljudi, ki so mislili, da bodo vse davščine odpravljene brez odškodovanja. V Švici in na Francoskem vkoreninjeni socializem in komunizem ima tudi tu mnogo pristašev. Splošna nezadovoljnost vlada zaradi visokih plač ne pomanjšanega nego povečanega števila uradnikov, zaradi pomnoženih različnih davkov, zaradi papirnatega denarja, ki sam kroži (ne pride ti lahko kak srebrni groš, še manj srebrna dvajsetica pred oči) in zaradi velike draginje, ko morajo skoraj vsi zemljiški posestniki zaradi lanske slabe letine kupovati žito; vrh tega je pogostoma v nevarnosti imovina in življenje zaradi roparskih napadov. — 1851 dne 16. rožnika ob 7 $\frac{1}{2}$ zvečer je prišla cesarica Marija Ana, soproga Ferdinandova v Ljubljano;

potuje v Parmo. — 1851 dne 28. velikega srpana. Danes je preklical cesar ustavo. — Op. meseca kimavca: Odveza nek-
kdajnih podložnih kmetskih zemljišč oziroma: lavdemije, urba-
riale, desetine itd. še ni dovršena. Meseca malega srpana 1851
so potegnili brzozjavno črto iz Ljubljane na Celovec. Letos
delajo železnico iz Ljubljane preko barja na Borovnico, kjer
je mnogo zaprek zaradi brezdanjih tal. — Množica papirnega
denarja, velike plače neštevilnih uradnikov, čedalje večji državni
dolgovi in visoki davki so vzrok velike nezadovoljnosti med
ljudmi. Občinska vlada ni priljubljena na deželi. Kmet noče
biti pokoren kmetu. Za zlodejce so postave premile, zato je
mного tatov in roparjev.

1852. Op. konec leta: Žalostno je, da pojema vera pri
mladini, zlasti pri moški, in sicer vsled suščevih pridobitev z
l. 1848. Vsak čas prihajajo na dan novi davki, pa tudi nove
gostilne, ki provzročujejo, da so povsod prenapolnjene ječe.

1853. Dne 19. svečana. Danes ob 11¹/₄ dopoldne je
prišlo od okrajnega glavarstva poročilo, da je včeraj ob 1¹/₂
popoldne našega cesarja, ko se je sprehajal po bastiji neki
zločinec napal z nožem in blizu tilnika ranil. — Dne 20. svečana.
2. nedelja v postu. Danes je »Te Deum«, ker je cesar rešen.
Op. konec kimavca: Z Dunaja do Ljubljane vozi, razen pri
Semeringu, že dalje časa železnica; iz Ljubljane v Trst jo
gradijo sedaj. Snujejo se društva za pogozdovanje Krasa.

1854. Zaradi slabega papirnega kurza in zaradi vojnih
homatij je razpisano prostovoljno oziroma prisilno posojilo 350
do 500,000.000 po vsej državi, od tega bo plačala Kranjska
4,000.000. Zaradi mnogih slabih letin so ljudje popolnoma
brez denarja in hudo zadolženi. — Dne 8. velikega srpana.
Danes so se javili župljani zaradi prostovoljnega (!) posojila, o
tej priliki sta obedovala tu okrajni komisar žl. Gasperini in njegov
pisar Adam Smolej. — Dne 23. velikega srpana. Pôpoldne sem
plačal v Kranju 47 gld. 30 kr. posojila. — Dne 24. velikega
srpana. Na večer komisija zaradi prisilnega posojila potem sta
tu večerjala g. okrajni glavar Pauker z aktuarjem (Shoklizhem?).

1855. Dne 8. listopada zjutraj ob 5^{3/4} je prišel cesar Franc Josip v Ljubljano, pa je takoj odpotoval v Trst, kjer se je njegov brat Ferdinand Makso zelo poškodoval; padel je z voza, ko so se splášili konji. — Dne 12. listopada. Popoldne se je vračal cesar iz Trsta skozi Ljubljano.

1856. Dne 13. malega srpana. Na Šmarni Gori smo opazili zvečer ogenj, kakor tudi na Šmarjetni Gori; to sta bila kresa v znamenje veselja, ker je bila dne 12. t. m. zjutraj ob 6 uri 35 minut rojena cesarična. — Dne 17. listopada. Zmrzlo in lepo. Danes zvečer sta prišla cesar in cesarica z Dunaja v Ljubljano; po gorah smo videli kresove. — Dne 20. listopada. Danes zjutraj sta se odpeljali veličanstvi v Trst.

1857. Dne 11. sušca. Danes se baje vrneti veličanstvi cesar Franc Josip in cesarica Elizabeta iz Italije v Ljubljano, odkoder potujeta popoldne še do Gradca. — Dne 26. malega srpana zvečer sta prišli veličanstvi v Ljubljano in dne 27. so najslavesneje otvorili železnico iz Ljubljane v Trst.

1858. Dne 21. velikega srpana zvečer ob 10. uri 15 minut se je rodil v Laksenburgu poleg Dunaja prestolonaslednik, ki ga je dne 23. velikega srpana ob dveh po noči dunajski kardinal nadškof vitez v. Rauscher krstil na ime Rudolf Franc Karol Josip. To rojstvo je provzročilo obilno požrtvovalnost bodisi cesarske rodbine bodisi drugih velikašev in kapitalistov.

1858 z 1. dnem listopada se je začela avstrijska veljava s 45 goldinarskim merilom, kar je napravilo veliko zmešnjavo in provzročilo ljudem precej škode. — V Avstriji se je sprožila nova denarna veljava mnogo dela in mnogo nevolje.

1859 dne 5. sušca dopustniki pozvani pod orožje. O nemirni Napoleon! ti se hočeš vojskovati in postati morilec mnogo tisoč ljudij.

1859 dne 2. velikega travna. Danes dopoldne so se peljali vozovi princa Maksimiljana iz Ljubljane na Tirolsko, kjer je sedaj njegova soproga čakajoča poroda. -- Opomba konec leta: V žalostnih okolnostih končujemo leto. Davki so čedalje večji. Vinski dac bodo morali vsi plačati tudi od vina, kar ga sami

porabijo. Vedno manj vere celo pri preprostih ljudeh zato, ker daje vlada judom in protestantom čedalje večje svoboščine in pravice.

1861 dne 9. sušca, D. Slapnik (podbreški župnik) tu zaradi volitve mož. — Volitev župana za Naklo in Podbrezje, opoldne sta obedovala tu g. okrajni glavar Derbitsch in Ahzhin o priliki županove volitve. (Dalje pride.)

Slovstvo.

Fontes historici liturgiae glagolito-romanae a XIII ad XIX saeculum collegit, digessit et indice analitico instruxit Dr. Lucas Jelić, professor historiae ecclesiasticae et iuris ecclesiastici in seminario theologico centrali Jadrensi. Veglae MCMVI. Sumptibus ephemeridis »Slavorum litterae theologicae« Pragaе. Typis expresserunt »Kurykta« Veglensis, E. Vitaliani Jadrensis et »Officina Typografica Catholica Labacensis«.

Papež Pij X. je poklical v Rim škofe zadrške, zagrebške in goriške nadškofije, da bi se posvetovali pod predsedstvom kardinala Seraphina Vanutellija o rabi glagolice v liturgiji. Posvetovanje se je vršilo od 21. do 31. maja 1905. Škofje so svojim izjavam priložili še zgoraj imenovano delo dr. Luka Jelića. Delo je bilo v rokopisu že prej dovršeno, a da se je moglo pravočasno predložiti, se je moralo tiskati na treh krajih, na Krku, v Zadru in v Ljubljani. Zato tudi niso črke po vrsti tekoče zaznamovane, ampak vsako poglavje ima svojo paginacijo.

V predgovoru piše dr. Jelić, da so se že mnogi učenjaki ukvarjali s starejšo zgodovino slovenske liturgije, celotne zgodovine glagolske liturgije pa smo pogrešali. Ta knjiga pa ima namen zbrati vse, kar se je doslej o tem predmetu pisalo; da pa spis ni preveč narastel, se je mnogo spisov okrajšalo in izdalo v obliki registrov. Hvalo izreka vsem sodelavnikom, med Slovenci zlasti dr. Josipu Grudnu in dr. Mat. Murku. Potem so viri v glagolici razvrščeni po raznih stoletjih. Najprej se navajajo viri iz 13. veka (13 strani), dalje iz 14. veka (18 str.), iz 15. veka (46 str.) iz 16. veka (61 str.), iz 17. veka (86 str.), iz 18. veka (98 str.), iz 19. veka (176 str.), naposled sledi 47 strani kazala, ki se nanaša na kraje, osebe in dobe.

Iz vsebine se da posneti velika važnost tega spisa. Občudovanja vredna je marljivost zbirateljeva.

Podatki se nanašajo na vse spise, na rokopise, tiskovine, razprave, na najdišča spisov itd., ki se ozirajo na glagolico in nje rabo na cerkvenem in svetnem polju.

Na Kranjskem so našli posamezne odlomke glagolskih spisov v Ljubljani, v Naklem, v Križih pri Trziču, v Predvoru, v Radovljici, v Selcih, Šmartnem pri Litiji, Višnji Gori, na Rakitni, Rudniku itd. Ker so najdišča in na nas Slovence se ozirajoča mesta že posneta v »Dom in Svetu«. 1905 (Dr. Evgen Lampé: Glagolica na Slovenskem, 481—486, 621—623), preidem lahko tu ta zanimivi oddelek. Dodali bi le še glagolski odlomek, v katerega je vezana krstna knjiga v Cirknici (za l. 1662—1670), še neki nadaljni odlomek v Šmartnem pri Litiji in opozorili na glagolske listine, ki jih je poslal Jakob Volčič iz Liburnije leta 1851. uredništvu »Novic«. Te listine so stara pisma iz leta 1534, 1573, 1596, 1611, 1635, 1644 itd., ki so se nahajala v Lovranu, Veprincu, Kastvi, Boljuncu, Moščenicah itd. Volčič je pripomnil (»Novice« 1851, 157): »Imam še mnogo tacih izvirmih in prepisanih stvari; ako bi jih slovensko društvo ali kdo drugi hotel shraniti v bukviščih, bi rad poslal, kar imam«. Bržkone so se te listine ohranile, kakor kažejo »Fontes«, toda kje so našeta pisma? Ali v Bleiweisovi zapuščini?

Dalje bi se lahko omenil Volčičev spis: »Sedanji stan slovinskega obreda v tržaški škofiji« v »Novicah« 1853, str. 14, 15, kjer našteva one župnije, kjer je še sam zasledil glagolico.

Glagolsko slovstvo se je omejevalo na misal, breviarij, martirologij, na evangelijske in liste, obrednik in nekaj drugih spisov; bilo je torej po obsegu dokaj ubožno. Segala pa je glagolica tudi v javno življenje. o čemer pričajo urbarji, zakoniki itd.

Raba glagolice se je raztezala v raznih dobach na različne pokrajine. Najbolj je bila razširjena po Dalmaciji, deloma po Bosni, dalje po zagrebški, senjski, krški, poreški, koperski, emonski (Citta nuova) in pičanski škofiji. Leta 1660. so bili po istrskih župnijah razen po mestih skoro sami glagoljaši dušni pastirji. Segali so pa tudi v tržaško škofijo. Leta 1603. piše tržaški škof Ursin de Berthis, da se je naselilo mnogo glagoljašev v tržaško škofijo, posebno v beneški del, in sicer radi pomanjkanja drugih duhovnikov (ob penuriam sacerdotum). Posamezni glagoljaši so šli še dalje, na pr. l. 1583. je glagoljski maševal »Francišek Valentič, Dalmatin od Raba« v Kamenjah pri Črnicah na Goriškem. V Dolini pri Trstu in na Vrhpolju sta bila l. 1591. glagoljaša župnika Juraj Jurinič in Fran Mavrovič. Leta 1650. je bil v Podgradju glagoljaš, ki »ni znal nobenega drugega jezika«, v Draguču je bil glagoljaš 90 letni Andrej Matkovič. Tik kranjske meje v senjski škofiji so bili leta 1688. glagoljaši na Brodu, v Moravicah, Delnicah, v Čabru, v Lukovem dolu itd.

Obzorje teh glagoljašev ni bilo kdovekak obsežno. V svojih poročilih v Rim jih školje popisujejo kot »rudes et ignari«, »ki jih moramo rabiti radi skromnih dohodkov in potrebe ilirskega jezika« itd.

Označena knjiga je torej vrlo bogata in poučna, škoda le, da jo kazi nebrojno tiskovnih²hib, čemur se pa ni čuditi, če pomislimo, kako viharno se je morala natisniti. Na podlagi te knjige se bo dalo znamenito glagolsko vprašanje dalje preiskovati.

Nas najbolj zanima vprašanje, če so Slovenci sploh kdaj rabili glagolico. O tem vprašanju se je že mnogo pisalo, a sodbe so različne.

Primož Trubar piše: »Lubi Slovenci! Vom in nom je vedejoč, de le ta naša slovenska beseda do seh mal se nej z latinskimi temuč le ta krovaška s krovaškimi puhštabi pisala«. Misli torej, da Slovenci doslej niso pisali z latinico, ker sploh niso pisali; Hrvatje pa so pisali hrvatsko, to je z glagolico. Dalje pripominja Trubar v predgovoru prvega dela Novega testameta l. 1557.: »Wir Krainer und Windische verstehen die Kroatische Sprach nach aller Nothdurft viel besser, dann die Böhmische oder Polnische oder der Wenden; dergleichen sie die unsre. Aber die guten beherzigten Kroaten haben auch kein Bibel, noch den ganzen Katechismus, als wenig wir Windischen, und haben sich bisher schlecht mit ihrem Meßbuch und Breviario betragen: diese ihre Bücher sind vor viel Jahren so finster und unverständlich verdolmetscht, daß ihre Priester selbst viel Wörter auch in den Sontäglichen und gewöhnlichen Evangelien nicht verstehen«. (Kopitar: Grammatik etc. 402.) Dalje upa: »scine Unternehmung werde auch etlich Crobatische Priester, die sich allenthalben in den Windischen Landen mit dem Meßlesen erhalten, dahin bewegen, daß sie die Lateinische Schrift werden lesen lernen, und unsere Schreiben in ihre Sprach und Schrift bringen« (Kopitar, o. c. 405). To sta res storila v glagolici in cirilici Štefan Konzul in Anton Dalmatin. Govoreč o Hrvatih piše: »Ihre Priester lesen Meß in ihrer Crobatischen Sprach, predigen auch zu Zeiten« etc. (Kopitar, o. c. 442). O Slovencih pa trdi l. 1582.: »Vor 34 Jahren war kein Brief oder Register, viel weniger ein Buch, in unsrer Windischen Sprache zu finden; man meinte, die Windische und Ungrische Sprache seyen so grob und barbarisch, daß man sie weder schreiben noch lesen könne«. (Kopitar, o. c. XXXIII.)

Sebastjan Krel³pravi l. 1567.: »Leto Orthografio Slovenskiga Pisma smo mi zvestio inu z dobrim svitom zastopnih Bratov tako postavili. Inu spomisli tudi na več našiga Imena inu Jezika Lüdy, Kijr so okuli nas, Dolence, Istriane, Vipavce etc. kateri, skorai povsod čistěši slovensko govore, kakdr mi po kraniu inu koroški deželi, do polu nembški. Inu so edni navaieni na to štaro Slovensko, Hervatsko tër Churilsko Pismo. Bog ôtel pak, da bi to isto, zlasti Churilsko lepo Pismo, mogli spet v' Lüdi perpraviti. Kadar pak nei dobrò mogoče, za obuštva stran, za volio Turske sille, inu kâr so ta vegši del Slovenskih dežel puste inu vse Turske inu smo tako začeli naïveč zlatinskimi puhštabi pisati inu drukati, taku moremo vsilli, kakor nemci govore, stole inu klopi na mizo postaviti:

ali sai gledati, da se Latinski puhstabi na mesto naših starih Slovenskih, kolikor je mogoče, v glihi moči postavijo. — Zato sàm pred to staro ABC po imenih, inu pruti latinske puhstabe postavil. Ako kateri Hèrvatsko pismo zna, da nas tim bulje zastopi«. (Kopitar, o. c. 421).

Juri Dalmatin sodi: »Also ist auch die Windische Sprach, besonders wie die in diesen Landen gebräuchig, nit vor hundert oder mehr, sondern allererst bey dreißig Jahren nit geschrieben, oder auf Papier gebracht worden«. (Kopitar, o. c. XXXII.)

Bohorič pojasnjuje, da piše slovenščino z latinico »quandoquidem jam usus ilius antiquae literaturae, Cyrillicae nimirum et glagoliticae, in Carniola nostra fer intercidisset«. (Kopitar, o. c. XXXVIII.)

Valvasor (D. Ehre d. H. Krain, II, 274.) govoreč o glagolici pristavlja: »und solche braucht man noch auf diese Stunde in Crain an vielen Orten, da man die Crainerische oder Sclavonische Messe-lieset«.

Linhart (Versuch einer Geschichte von Krain, II, 357.) sodi: »Die Krainer schrieben ihre Sprache glagolitisch noch im 16. Jahrhunderte; kyrillisch niemals«. Pod črto nadaljuje: »Man findet dergleichen Handschriften noch; nur muß man sie in öffentlichen Urkunden nicht suchen, welche von deutschen Herrn ausgiengen. Ungefähr in der Hälfte des 16. Jahrhunderts war es, da Primus Truber — — die lateinischen Buchstaben unglücklich substituierete. Man sehe die Vorrede zur krainischen Bibel von Georg Dalmatin, Witemberg 1584. Damal verlor Laibach, wie ich bei der Fortsetzung dieser Geschichte zeigen werde, eine glagolitische Druckerei, die wahrscheinlich eben jene war, welche jetzt die Propaganda besitzt«.

Kopitar je bil nasprotnega mnenja in je polemiziral proti temu (o. c. XXIX sq.): »Linhart's Behauptung, daß die Krainer bis ins 16. Sec. glagolitisch geschrieben, und daß man noch glagolitische Handschriften im Lande finde, gründet sich bloß auf zwey von alten Bücherbänden abgelösete, mit Glagolitischen Charakteren beschriebene Pergamentblätter, die nun in der Baron Zoisischen Büchersammlung sich befinden: es sind Fragmente eines Missals oder Breviers. Die Sprache darin ist nicht Krainisch, sondern die aller Slavischen Missale, die sogenannte Literal-Slavische. — Eben so wenig beweisend ist die, von Herrn Kumerdey erwähnte, verlässliche Spur, daß in der Filialkirche Lanzovo in Oberkrain noch unlängst (Kumerdey schrieb ums Jahr 1780) ein mit Glagoliticshen Lettern geschriebenes Missal vorfindig gewesen; oder die archivarisch constatirte Klage der Pfarrgemeinde von Kreuz bei Neumärktl in Oberkrain wider den sogenannten Presbyter Glagolita, der dort die Messe nach einem Glagolitischen Missal las, bis es ihm auf diese Klage 1617, vom Laibacher Bischofe Thomas (Krön) eingestellt wurde. Wahrscheinlich war es ein von Istrien oder Kroatien vertriebener Pope, der sich durch

Messeleson seinen täglichen Unterhalt erwarb. Und am Ende, was kann ein — Missal, und ein Pope, der daraus Messe lieset, dafür beweisen, daß die Krainer auch ihre Landessprache geschrieben, und zwar mit Glagolitischen Buchstaben geschrieben haben?» itd. Kopitar nam tudi sporoča (o. c. XXV.), da se nahajajo v Zoisovi zbirki razen tiskanih misalov in breviarijev tudi glagolska pisma, ki so jih pred 50. leti pisali na meji cesarski in turški mejni stražniški poveljniki glede odpeljane živine.

Valentin Vodnik je bil istih misli kakor Linhart.

Za glagolico se je zanimal tudi dr. Jakob Zupan, ki je radi nje prepotoval Dalmacijo in spisal članek: »Die acht glagolitischen Klöster im Königreich Illyrien«. (Illyr. Blatt, 1831, št. 15.)

Jakoba Volčiča sem že prej omenil.

Lepo razpravo o glagolici je spisal tudi Simon Rutar v knjigi »Trst in mejna grofija Istra« str. 153—164. Tu popisuje usodo glagolice zlasti po Istri, nje najdišča, dalje poroča o Štepanu Konzulu in Antonu Dalmatinu, ki sta v protestantovski dobi izdajala glagolske spise, ko je dal l. 1560. Ungnad v Norimberku uliti glagolske črke. Po Ungnadovi smrti so potovale glagolske in cirilske črke najprej v Ljubljano, potem v Gradec, odtod na Reko in naposled v Rim. Leta 1625. se zahvaljuje Propaganda cesarju Ferdinandu za podarjene glagolske črke. (Od tod Linhartova zmota!)

Umevno je, da so tudi naši slovstveniki pisali o glagolici razpravljajoč o staroslovenščini, n. pr. Marn (Jezičnik, XXVI, 61.) in dr. Glaser (Zgod. slov. slovstva I, 43.) Na posamezne drobce so pa opozarjali razni domači listi.

V novejšem času sta večjo pozornost vzbudila dr. Murko (Oesterr. Revue, Band 17, Heft II, str. 169) in dr. Josip Gruden s svojima člankoma: »Glagolica v akvilejski metropoliji in njen pomen za slovensko slovstvo« (Katoliški Obzornik, 1904, 141—157) in »Glagolica med beneškimi Slovenci« (Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, 1906, 30—33).

Dr. Gruden sklepa glede rabe glagolice: »V zadnjih treh stoletjih srednjega veka se je glagolica razširila tudi po Kranjskem, bila je kot obredni jezik po mnogih krajih na Slovenskem v navadi in glagolsko cerkveno slovstvo je bilo takrat naše narodno slovstvo«, in »da imamo pred seboj ostanke dokaj razširjenega cerkvenega slovstva, ki je bilo dalj časa v deželi udomačeno, ki se je zadnjih tristo let večinoma pogubilo, o čigar bogastvu pa še dandanes pričajo raznoliki naši fragmenti«. Dalje trdi, da so na Kranjskem službovali glagoljaši, da so ljubljanski škofje posvečevali glagoljaše in si pomagali včasih z glagoljaši in naposled očita slovenskim slovstvenikom, da so sicer z veliko skrbjo iskali sledov slovenščine od 10. do 16. veka, a za kranjsko glagolico se ni nihče brigal. Trubar je zavrgel glagolico in začel pisati latinico, s tem pa je pretrgal

nit organskega razvoja in porušil književno vzajemnost z drugimi Jugoslavlani.

To izvajanje potrebuje nekoliko pojasnil.

Ali se je res razširjala glagolica po Kranjskem? Iz odlomkov, ki so se našli doslej na Kranjskem večinoma kot platnice cerkvenih matic in drugih knjig, tega ne moremo trditi. Nasprotno bi sklepali, da je moral biti kak knjigovez, ki je dobil zavržene glagolske pergamente in je vanje vezal cerkvene knjige. Skoro vse te knjige so bile vezane med l. 1650 do 1690. V Cirknici na pr. je bila peta krstna knjiga (1662—1670) vezana v glagolski rokopis, prve štiri pa v latinsko popisan pergament. Zapisnik ljubljanske čevljarске zadruge je bil vezan leta 1670; poročna knjiga v Naklem 1673., cerkvene matice pri sv. Petru v Ljubljani l. 1659., 1677. 1683., na Slapu 1654, v Selcih 1669, davčna knjiga ljubljanskega mesta, 1678 itd.

Te glagolske spise so spisali hrvatski duhovniki in tudi pridejane opazke so hrvatske. Odlomek, ki se je našel v Rakitni, je bil spisan leta 1443. od duhovnika Marka za kapelana Ivana na gori sv. Ivana ninske škofije.

Kje so služili glagoljaši? Na Kranjskem sta doslej znana le dva, oni, ki ga je pregnal Tomaž Hren iz Križev pri Tržiču, in Andrej Vulkovič, ki je bil l. 1597. kapelan na Blokah. Jasno pa je, da sta bila tujca (Hrvata), ker nista znala nobenega deželne jezika (Izvestja Muz. društva II, 33). Župnik na Blokah je Vulkoviča sprejel v sili, ker ni mogel dobiti drugega vsled protestantovskih časov in pomanjkanja drugih duhovnikov.

Andrej Ling, glagoljaš, ki ga je posvetil l. 1589. škof Janez Tavčar, je bil v službi zagrebškega kapitula, torej tujec.

Tomaž Hren je posvetil glagoljaša Antona Zupaniča leta 1600. in Ivana Viteziča iz krške škofije l. 1601. Oba sta bila Hrvata, domačin nihče.

Na meji kranjske dežele v Podgradju (nekdanj del trnoveške župnije) je bil leta 1650. glagoljaš, ki je znal samo hrvatsko, kar posebej omenja tržaški škof v svojem sporočilu v Rim, torej zopet ne domačin. V Kamenjah pri Črničah na Goriškem je pel leta 1583. glagolsko mašo »Francišek Valentić Dalmatin od Raba«, torej zopet Hrvat. V Dolini pri Trstu in na Vrhpolju sta bila l. 1591. župnika glagoljaša Juraj Jurinić in Fran Mavrović, oba Hrvata.

Če pa Valvasor in starejši pisatelji pišejo o glagoljaših na Kranjskem, je to treba prav umeti. Prvič so bili nekateri glagoljaši, kakor že Trubar trdi, le slučajno na Kranjskem, drugič pa je bil obseg Kranjske dežele nekdanj mnogo večji, kakor je dandanes. Velik del Istre je daljša časa spadal h Kranjski in je zavzemal peti del te dežele. Meja kranjske dežele je šla po Valvasorju od Prezida do Reke in do morja, potem ob morju mimo Lovrana do Beršca, dalje proti zahodu do Gračišča (Galignana) in Tinjana

(Antignana); od tod proti severu ob meji beneške Istre. Kranjska je torej obsegala tedaj sledeča istrska mesta: Tinjan (Antignana), Beršec, Pičan, Kastav, Gračišče, Lovran, Pazin, dalje 12 trgov, pet samostanov (med njimi Čepić) itd. Te pokrajine pa so večidel hrvatske.

Iz tega je razvidno, da glagolsko slovstvo ni bilo naše narodno slovstvo od 14. do 16. veka, da ni bilo posebno razširjeno pa udomačeno po Slovenskem razen ob hrvatski meji, da Trubar ni porušil književne vzajemnosti z drugimi Slovani, saj je uprav on sam skrbel za glagolske in cirilske spise, seveda z namenom, da bi pridobil za protestantsvo Srbe in Hrvate. (Glej: dr. Glaser, *Zgodovina slovenskega slovstva*, IV, 446 itd.) Sicer so se pa tudi hrvatski glagoljaši v izvencerkvenem slovstvu oprijeli latinice.

V. Steska.

Cerkveni spomeniki lavantinske škofije. I. Dekanija gornjegrajska. Spisal Avguštin Stegenšek. S 162. slikami in tremi tablicami. V Mariboru 1905. Založil pisatelj. Str. XVI + 240. Cena 5 K. — Krasna knjiga, katere je lahko vesel vsak izobraženec! Željno smo čakali Slovenci drugega dela Flisovih »Stavbinskih slogov«, ker smo se v njem nadejali strokovnjaškega opisa umetnin, ki so po cerkvah ljubljanske škofije, a preden smo ga dočakali, nas je iznenadil g. Stegenšek s prvim zvezkom podobnega dela, z zanimivim in točnim opisom cerkvenih umetnostnih spomenikov lavantinske škofije. Knjiga dokazuje, da pisatelj ni samo veščak na tem polju, ampak tudi, da se je lotil dela s posebno ljubeznijo in požrtvovalnostjo. To nam daje upanje, da ogromno delo — opisati še v 23. dekanijah lavantinske škofije vse župne cerkve in podružnice — ne bode zaspalo, kakor se sliši, ampak se srčno nadaljevalo. Jezik v krasno opremljeni knjigi je lep, slog živahen in slike so čiste. Delo bi bilo še popolnejše, ako bi bilo mogoče pisatelju poprej pregledati vse arhive (za gornjegrajski dekanat bilo treba preštudirati zlasti skofijski arhiv v Ljubljani) ter na podlagi iz njih nabranih podatkov dati nekoliko več zgodovinskega temelja umetnostnim razpravam. Toda zahtevali bi v tem oziru za enega moža preveč, sodelovanje drugih pa napravlja mnogokrat le ovire, da vse zaspi. Čestitamo štajerskim Slovincem, da so dobili svojega Stegenška in da se njegovo delo dostojno čisla tudi na višjem mestu.

A. K.

Slovenska bibliografija. V izdanem tretjem snopiču »Slovenske bibliografije« omenja dr. Fr. Franc Simonič, da mu je pri najboljši volji izostala še marsikatera drobtinica, ker mu je bil pristop do raznih zasebnih knjižnic nemogoč. Ker obeta pisatelj »Dodatek« bibliografiji, naj tu podamo v dopolnilo nekoliko drobtinic iz stare dekanijske knjižnice v Kranju. 1. Evangelia inu branie na nedele inu prasnike Zhes zelu lejtu, is Latin-skiga na Crainski jesik fvestu inu fkerbnu preloshene, popraulene inu

pogmerane. Is perpuffeniam etc. Labaci, Typis A. F. Reichhardt 1754. 8°. 526 stranij. — 2. Krishov pot, ali Premihlovanje Kriftusoviga terplenja. V Ljubljani, 1818. Natifnil Jos, Skarbina. 8°. 33 stranij. — 3. Lobrede auf den heiligen Johann v. Gott, Stifter der W. E. Brüder von der Barmherzigkeit. Gehalten zu Wien den 8. März 1816 von P. Paschalis Skerbinz, des oesterr. Franziskaner-Ordens-Provinz-Secretär zum hl. Hieronymus in Wien ordentl. Sonntagsprediger und Novizenmeister. Wien, 1816. Gedruckt bey den P. P. Mechitaristen. 8°. 26 stranij. — 4. Duhóvna vójska. Spífal v' lafhkim jesiku bogobojézhi ózhe Lavrenz Skúpuli, nékdaj minih réda fvétiga Kajetana. Prestavil vnóvizh J. M. V Ljubljani, 1849. Natifnjen in naprodaj per shlahtnimu Kleinmayrju. 8°. 11 + 214 stranij. — 5. Mali katekistem v' vprafhanjih in odgovorih sa manjsihi otroke po zefarfkih deshelah. Na Dunaji. V' salogi zes. kralj. bukvárnize sa fholfke bukve per fv. Ani v' Jánesovih ulizah. 1843. — 6. Der kleine Katechismus. (Nemški in slovenski). 8°. 55 stranij. — 7. Keršanski nauk v vprašanjih in odgovorih. C. kr. zaloga šolskih knjig. Na Dunaji 1875. 8°. 205 str. — 8. Kerfhanfki katolfhki nauk sa male fhole na kmetih. Na Dunaji, 1849. 8°. 111 stranij. — 9. Gosp. Krifhtofa Schmida K. A. Sgodbe f. pífma sa mlade ljudi. Drugi stephani natif. V Ljubljani 1846. 8°. 200 stranij. — 10. Postave pogorelfke drushbe ali bratovfhine f. Floriana na Shtajerfkim, Krajnfkim in Korofhkim tiftim, kteri vanjo stopijo, na kratko in saftopno rasloshene. V Ljubljani 1835. Natifnil Joshef Sasenberg. 8°. 24 stranij. — 11. Dvanajft novih fvetih peffem. 8°. 52 stranij. — 12. Govor o pogrebu premilostljiivega knezoškofa Jerneja Vidmarja, bivšega knezoškofa Ljubljanskega, doktorja sv. pisma itd. Govoril kanonik dr. Janez Gogola 21. maja 1883 v Kranji. (Ponatis iz »Zgodnje Danice«). V Ljubljani. Natifnili J. Blasnikovi nasledniki. 1883. 8°. 8 stranij. A. K.

Mali zapiski.

Odborova seja „Muzejskega društva za Kranjsko“ je bila 29. novembra t. l. v zemljepisnem kabinetu c. kr. deželne realke.

Predsednik Fr. Levec prečita dopis »Zgodovinskega društva v Mariboru«, ki vabi, naj bi oboje društvo stopilo v ožjo zvezo. Ta zveza naj bi pospeševala vzajemno raziskavanje domače zgodovine in starinoslovja. Dalje naj bi udje enega društva dobivali za polovično ceno publikacije drugega društva. Naposled naj bi »Muzejsko društvo« priporočalo svojim udom knjižici o »kronikah« in o »prazgodovinskih izkopinah«. — Odbor je te predloge sprejel. Člani »Muzejskega društva« bi torej dobivali od 1. januarja 1907. dalje »Časopis za zgodovino in narodopisje« za 250 K,

člani »Zgodovinskega društva v Mariboru« pa »Izvestja« in »Mitteilungen« za 3 K.

Društveni blagajnik prof. Milan Pajk je podal račun o dohodkih in stroških za letošnje leto. Iz tega poročila je bilo jasno, da je imovinsko stanje letos ugodneje od lanskega, da pa dolg še ni poravnán, ampak se bo moralo izplačilo raztegniti na več let. Upati je, da se bo prihodnje leto velik del dolga pokrtil. Dolg je namreč nastal, ker deželni odbor za l. 1903. ni izplačal svojega vsakoletnega prispevka.

Odbornik prof. dr. Jakob Žmavec je predlagal, naj odbor čimpreje oskrbi sobo, kjer bi se moglo društvo shajati, čitati društvene liste in knjige, predavati, se razgovarjati itd. Odbor bo poizkušal dobiti tako sobo, čeprav ni veliko upanja, da bi jo mogel vzdržavati. — Isti odbornik je opozarjal, da se na Kranjskem starine izkopavajo in iz dežele izvažajo, ne da bi kdo izmed poklicanih faktorjev o tem kaj vedel. Zato izgubi dežela vsako leto mnogo svojih znamenitostij. Zadnji čas je, da se tako ravnanje omeji. — Predlog se bo stavil deželnemu odboru, naj se samovoljno izkopavanje starin prepove. V. S.

Osebná vest. Dne 31. oktobra t. l. je preminul na Velikem Lošinjú večletni član »Muzejskega društva«, ravnatelj c. kr. višje gimnazije v Kranju, Jožef Hubad. Pokojni je bil vnet prijatelj izročeni mu mladini, za katero je deloval uprav z očetovsko ljubeznijo. Od l. 1894. voditelj, pozneje ravnatelj gimnazije v Kranju, se je dosti trudil za prospéh mladega zavoda. Bil je po svoji stroki prirodoslovec. Objavil je v izvestju II. ljubljanske gimnazije l. 1894. temeljiti spis »O račji kugi«. Spisal je tudi »Prirodopis za meščanske šole« in sodeloval pri »Ljubljanskem Zvonu«, »Domu in Svetu« ter »Učiteljskem Tovarišu«. Čast bodi njegovemu spominu!

M. P.

Novi člani od 1. septembra t. l.: Böhm Ludovik, dr., profesor na c. in kr. mornarski akademiji na Reki; Čerin Karel, dvorni kapelan v Ljubljani; Šlebinger Janko, dr., c. kr. gimnazijski profesor v Novem Mestu.

Reklamacije. Ako pomotoma kak član ne prejme pravočasno društvenih publikacij, prosimo, naj se obrne z reklamacijo vselej naravnost do blagajnika (prof. Milana Pajka v Ljubljani).

Ob koncu leta prosimo vse cenjene člane, ki še niso poravnali letošnje članarine, naj to storé v najkrajšem času. Ako zaostajajo s plačevanjem, ovirajo vsako uspešno delovanje »Muzejskega društva«.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

